

BEF-NYTT

Nr 2 2017
Juni

Tidningen för Bergsprängningsbranschen

▲ Årets Berg-
entreprenör
Läs mer på sidan 40

▶ Borr & Spräng
Utställarnas favorit
Läs mer på sidan 33-38

◀ Stämman under
terrorhot
Läs mer på sidorna 28-31

Ledaren
Anki Bengtsson

BEF – det är vi som försätter berg
www.bef.nu

FLEXIROC T20 R – BYGGD AV ER

Med över 30 förbättringar som ökat både tillförlitligheten och produktiviteten, är FlexiROC T20 R bättre än någonsin. Det är inte vår förtjänst. Vi lyssnade bara på våra kunder.

Vill du veta mer? Besök atlascope.se eller kontakta din Atlas Copco-representant.

Sustainable Productivity

Atlas Copco

Anki Bengtsson

För några nummer sedan hade BEF-Nytt en ledare med rubriken "Alla etiska gränser passerade" där under-tecknad, Michael Hermansson alla deltagare i Rådet för Sprängteknisk Utbildning i princip utsattes av vad våra jurister kallade grovt förtal av en artikel signerad Anki Bengtsson. Sprängbranschen hade bara en upp-gift nämligen att stoppa och förtala stenspräckning i allmänhet och Power Tools i synnerhet. Auktionen "lyckades" väl delvis då myndighetsperso-ner som förföljts alltingen slutat eller blivit väldigt slutna och förbjudits att samarbeta med branschen.

Nu kommer dock nya skrifter som dels tar upp olika fall som visar på hur livsfarlig sprängbranschen är till skillnad mot användande av stenspräckare. Och att ta upp felaktigheter som går att lära av är bra åtminstone ifall den är nyanserad. Och inte minst problematiken kring dolor där branschen lägger ner mycket tid och resurser för att få stopp genom ökad kunskap.

Anki Bengtsson förfasar sig också över att Patrik Jansson som varit Polisens representant i RfSU sökte och fick jobbet som BEFs nya VD men lämnar generöst nog till var och en att bedöma ifall detta är korrupt.

BEF inbjuder härmed Anki Bengtsson till en öppen diskussion hur vi arbetar för en nollvision vid arbete med sönderdelning av berg, oaktat det sker med dynamit eller krutstubin. *Kontakta undertecknad.*

Tack och farväl

Att 15 år kan gå så fort, det känns som igår jag fick äran att starta upp BEF från utgångsläget:

- 15 tal medlemsföretag
- 0 Aktivt stödjande partners

- Liten kassa
- Inget kontor
- Ingen kommunikation (data, telefon, fax!)
- Ingen logga, inget marknadsföringsmaterial
- Hett okända i "branschen"
- Helt okända hos berörda myndigheter
- etc., etc.

Till dagsläge :

- 105 medlemsföretag (70 % av branschen?)
- 60 Aktivt stödjande partners
- Stabil likviditet
- Fungerande kontor
- Kommunikation med branschen och medlemmarna genom högt aktad tidning, BEF-Nytt och alla förekommande datamedia.
- Kända av alla i branschen, beställare, BI (där ansedd vara en mycket aktiv Bransch förening) .
- Kända och framförallt respekterade av alla berörda myndigheter där vi också har konkreta kontaktpersoner
- Arrangör eller medarrangör av branschens stora events Borr o Sprang, (Bergsprängardagarna ett tillfälligt? stopp2017).
- Startat egen Utbildningsverksamhet
- Ansvarig för RfSU
- Aktiva inom EFEE
- Kontakt med alla skolor som bedriver för BEF relevant utbildning
- Listan kan säker göras längre

Det känns fantastisk att fått vara med om denna resa och stort tack till alla "medresenärer".

Ska några nämnas är det givetvis Jan, Wolgan, Kurt, Pelle och Klas men

lugn inom styrelsen ser vi ett gäng kommande "ungdomar" med nytänkande.

PS: Och till Patrik, det finns oerhört mycket kvar att göra och utveckla så kör hårt från börja.

DS

Patrik Jansson
VD BEF
patrik@bef.nu

Nya ENTREPRENADINDEX med bas januari 2011 och E84

Som vi tidigare informerat har en översyn gjorts av Entreprenadindex E84, vilket resulterat i ett nytt Entreprenadindex med bas januari 2011=100.

Den nya Entreprenadindexserien följer samma indelning som den föregående. Efter översynen har grupperna fått nya kostnadsfördelningar och uppdaterat innehåll. Det har resulterat i att likartade huvudgrupper slagits samman (t.ex. E84 litt 112 och 312 Bergarbeten), men det har också tillkommit nya (t.ex. nya litt 117 Arbeten med stålplåtar).

En jämförelse mellan nya och gamla entreprenadindexserier för huvudgrupperna finns publicerad i Byggindex nr 5•2011, sidorna 14 och 15. Hela listan med såväl huvud- som undergrupper kan hämtas från Byggindex hemsida.

Avtal med E84 och nya entreprenadindex

Publicering av indextal avseende Entreprenadindex E84 (bas januari 1984=100) upphörde från nr 1•2012 av Byggindex. För entreprenadavtal där E84 återopats ska publicerade indextal användas så långt det är möjligt, dvs. till och med december 2011, publicerade i nr 12•2011. För att kunna slutföra indexreglering enligt E84 finns möjlighet

att fortsättningsvis själv räkna fram indextal till "E84-nivå" med hjälp av de omräkningstal som fanns publicerade från sidan 20 i Byggindex 1•2012, och som också finns att hämta på Byggindex hemsida. Dessa omräkningstal skall sedan användas på motsvarande littera i nya Entreprenadindex (med januari

2011=100). Observera att omräkningstalen endast kan tillämpas från januari 2012 och framåt på de nya indextalerna där basen är januari 2011=100. I de flesta fall är litteranumret samma för de bägge indexserierna. Om inte, finns en hänvisning i omräkningstabellerna.

Se nedanstående exempel:

Exempel 1:

Litt 124 Ombyggnader

Publicerat indextal, dec 2011: 275,5
Omräkningstal: 2,681 (se sid 20 i BX 1-2012)
Indextal för nya litt 124=102,8
Beräkna: 2,681 x 102,8=275,6
Uppräknat indextal, jan 2012: 275,6

Omräkningstabellerna kommer fortsättningsvis att kunna hämtas från Byggindex hemsida.

Exempel 2:

Litt 213 Bergtunnlar

Publicerat indextal, dec 2011: 281,6
Omräkningstal: 2,759 (se sid 21 i BX 1-2012)
Indextal för nya litt 411=102,7
Beräkna: 2,759 x 102,7=283,3
Uppräknat indextal, jan 2012: 283,3

Tillämpningen

Tillämpningsföreskrifterna för ENTREPRENADINDEX med januari 2011 som bas finns att hämtas från Byggindex hemsida. De stämmer i allt väsentligt med de som gäller för Entreprenadindex E84.

Källa: SCB

Indexutfall 2016 - 2017

Som framgår av nedan för oss bergsprängare relevanta index är den årliga kostnadsökningen på årsbasis kring 2,0%. En markant ökning mot föregående mätning och för diesel. Löner har stigit ca 2%. Notera dock skillnaden mellan byggavtalet och Väg- och banavtalet.

Löneglidningen ej med.

Konsumentprisindex är nu på "+".

KPI -Konsumentprisindex (totalindex)

2016 April - 2017 April + 1,3%

(Nya) Entreprenadindex E 84 April 2016 – April 2017

112	Bergarbeten (Markarbeten)	1,9 %
411	Sprängningsarbeten (Bergrum och tunnlar)	2,2 %
7011	Dieselolja MK1 (Regleras ej separat)	11,8 %
3011	Arbetarlöner, Bygg + Anl.avtalet	1,8 %
3015	, Väg- och banavtalet	1,8 %
3016	, Underjord	0 %
510	Konsultuppdrag	2,3 %
4011	Tjänstemannalöner	2,4 %

För mer information och hjälp ring föreningskontoret.
Äldre Index hittar ni på www.byggindex.scb.se

TUFFARE ÄN NÅGONSIN INTELLIGENT OCH FLEXIBEL

Sedan Commando-serien kom till för nästan 30 år sedan har borraragregaten kontinuerligt utvecklats med hjälp av feedback från våra kunder. Den senaste modellen, Sandvik Commando DC130Ri, fortsätter i den traditionen och är vårt första intelligenta borraragregat i den kompakta klassen.

Sandvik Commando DC130Ri revolutionerar än en gång topphammarbörning för klena håll, med kostnadsbesparande maskinstyrningsfunktioner som hittills bara funnits för större ovanjordsaggregat. En ny moduldesign och praktisk placering av komponenter förenklar underhåll. Mobil och lättviktig, men ändå stabil och välbalanserad. Vårt senaste borraragregat med gummihjul är idealisk att manövrera i trånga utrymmen och enkel att anpassa till en rad olika användningsområden.

Bergmaterialindex

RM/BF, Byggindex	Kvartal 3 2007 = 100																			
Kostnadsslag	2007		2008		2008		2008		2009		2009		2010		2010		2011			
	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4		
Bergmaterialindex	100,0	101,5	103,8	106,3	108,4	102,6	95,5	94,2	93,3	93,6	93,9	95,7	96,2	96,7	98,9					
	2011	2011	2011	2012	2012	2012	2012	2013	2013	2013	2013	2014	2014	2014	2014	2015	2015	2015	2015	2016
	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1
	99,7	101,0	101,2	101,1	102,0	101,7	100,8	101,0	101,0	101,7	101,4	101,2	101,8	102,2	101,3	101,0	102,1	101,6 ^R	100,9	100,4
	2016	2016	2016	2017	kvartal 1 2i															
	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4	kvartal 1	kvartal 2	kvartal 3	kvartal 4													
	101,5	102,4	103,2	104,5																

*) Beräknat på indextal med flera decimaler

Ny metod för beräkning av räntan
R) Rättat

Förfrågningar SBMI, Joakim Heise

Sverige Bygger

Material på sidan 7-8 från Sverige Bygger är bara en del av alla tjänster företaget erbjuder.

Merparten av prognoserna kan exempelvis även fås på lokalnivå vilket

kan underlätta företagets planering och strategi. Vi rekommenderar därför medlemsföretagen att överväga att prenumrera på denna information.

Läs mer på www.sverigebygger.nu

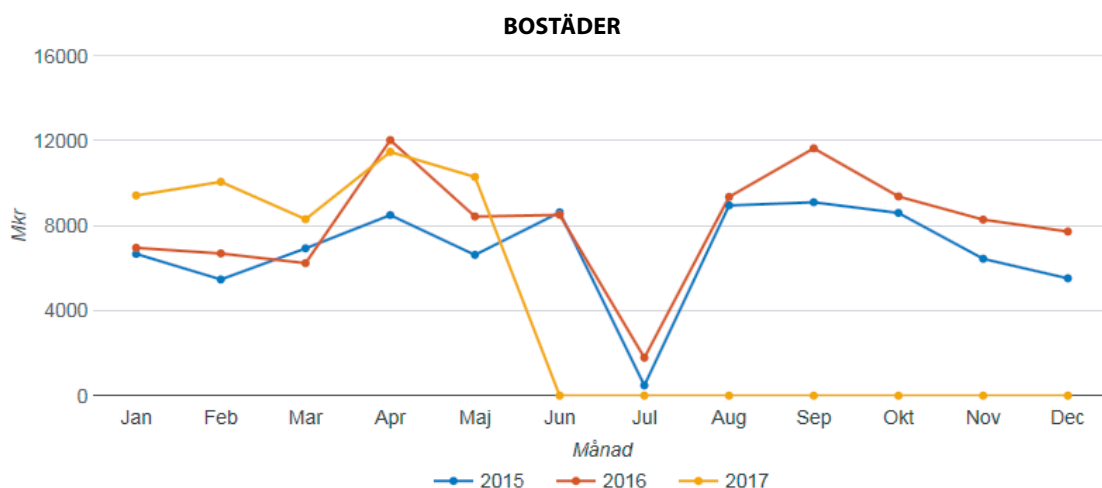
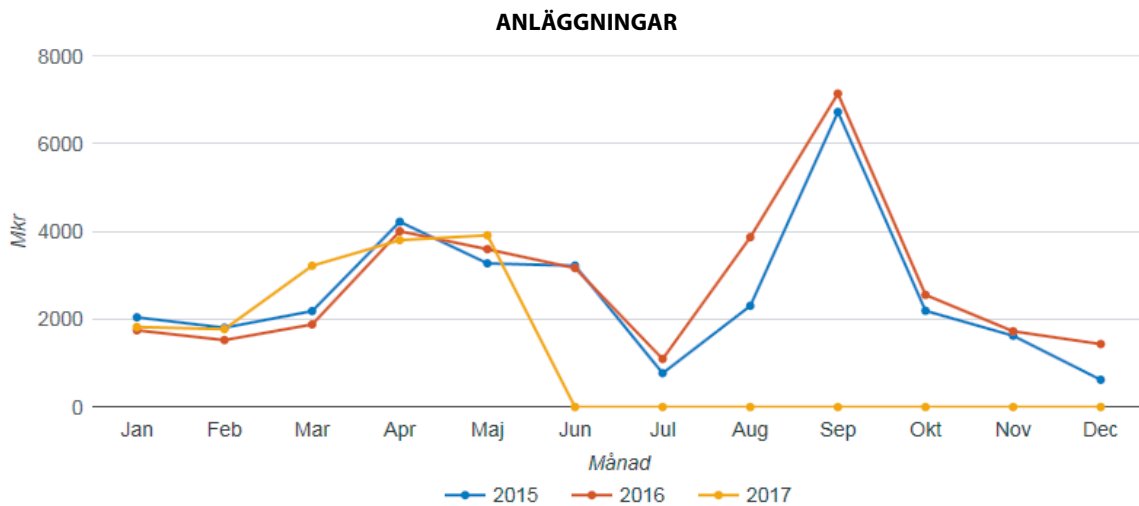
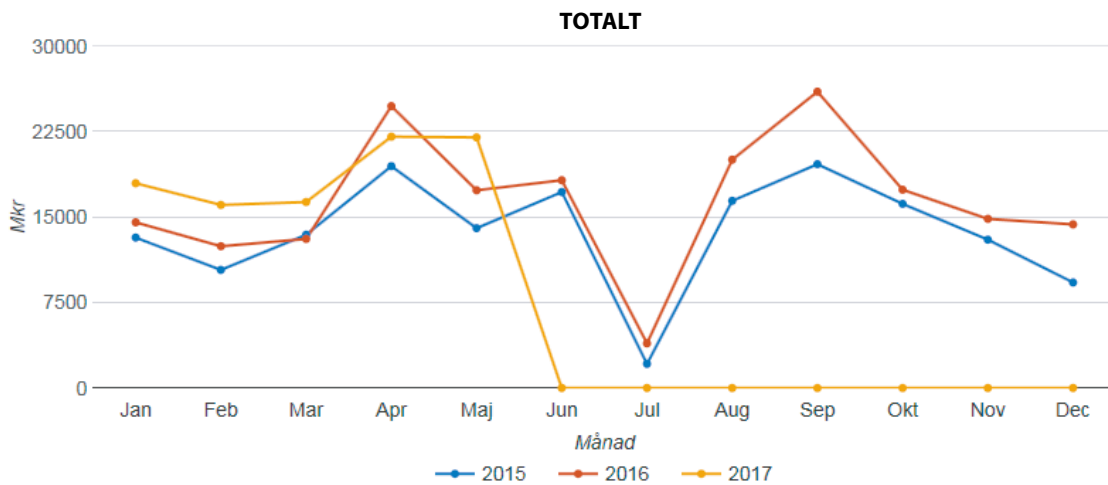
FÖR SÄKER SPRÄNGNING!

RUBA GUMMI AB
BRÄNDÅSEN 141
694 93 ÖSTANSJÖ
Hemsida: www.rubagummi.se

TEL: 0582-23010
MOB: 0703-983231
MAIL: info@rubagummi.se

Byggstartbarometern ger positiva signaler, men bostäder drar fortfarande lasset – men anläggning är nu definitivt på gång.

Byggstartbarometern visar **konkreta byggstarter**, villkor att minst en entreprenör är upphandlad och har en volym på minst 1 MKR. Jämför man gångna 12 månaders period med 12 månaders perioden innan har vi en ökad volym

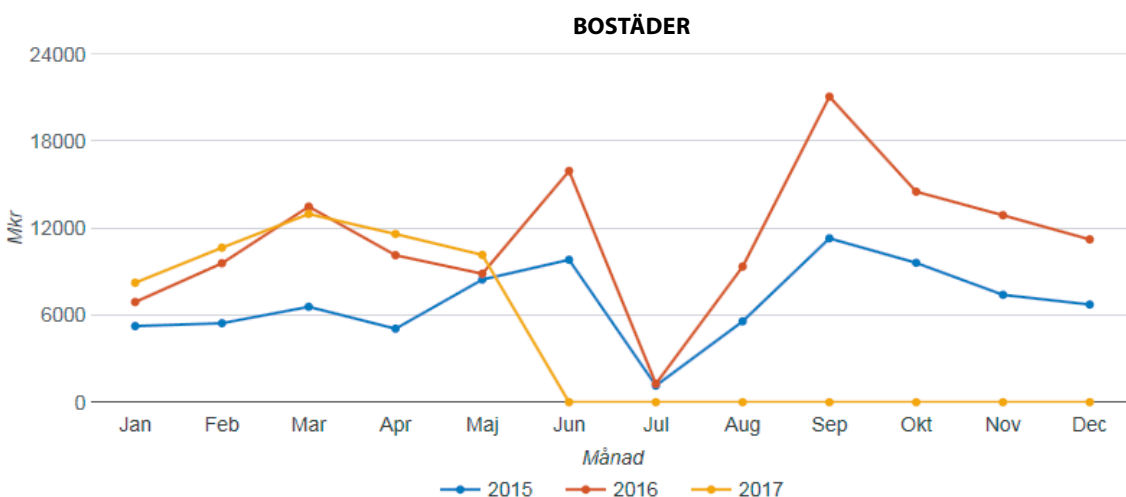
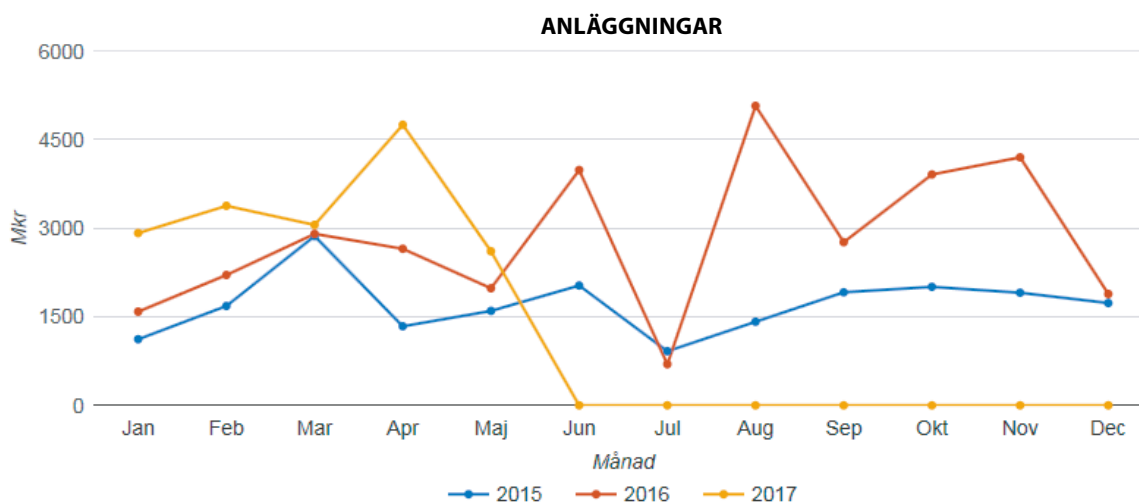
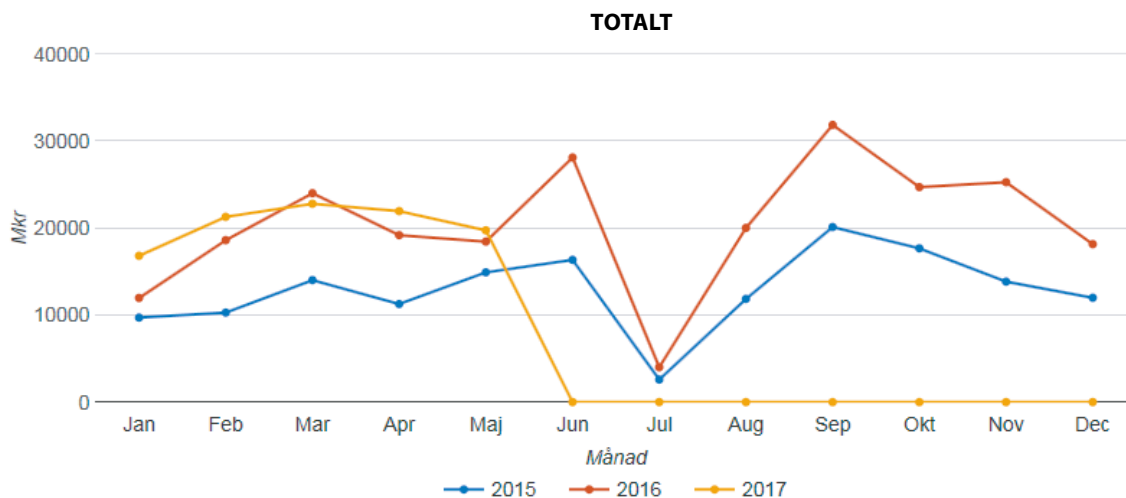
med **18,9%** vilket kanske känns mer än den känslan man får i verkligheten. **Men den stora ökningen beror på att man nu fått igång bostadsbyggandet, en ökning med 21%. Anläggning har en ökning på 17,6% och mer kommer sä-**

kert med tanke på alla infrajobb som under uppstart.

Givetvis förekommer **stora lokala variationer.**

Projekteringsstartbarometern vänder uppåt tack vare bostäder och anläggning på gång

Projekteringsstart barometern är ett viktigt styrinstrument då man kan prognosera mer långsiktigt då projektering starterna indikerar vad som händer framåt.

Jämför man projekteringsstartar på årsbasis har gångna helårsperiod har vi nu en minskning mot föregående ettårs-

period denna mätning ger **36,5%**. Bostäder ligger nu på en ökning med **39%**. Anläggning är också på gång med **69%** vilket är lika mot föregående prognos. Förhoppningsvis redovisas ex Förbifart Stockholm m.fl. storprojekt som redan påbörjad projekteringsmässigt.

Risken finns givetvis att flera färdigprojekterade projekt kan läggas i lådan ifall den politiska oron inom infrastruktur oron fortsätter eller försenas av överklagande etc. Omvänt kan man damma av redan färdigprojekterade projekt.

Dieselolja upp med drygt 13 % på årsbasis

Faktorprisindex för flerbostadshus steg med 0,6 procent mellan mars och april 2017. På årsbasis ökade faktorpriserna med 2,4 procent.

Mars - april 2017 +0,6 %

Faktorprisindex gick upp med 0,6 procent mellan mars och april 2017. Entreprenörens kostnader ökade med 0,4 procent.

Omkostnader steg med 1,5 procent. Byggmateriel gick upp med 0,4 procent. Löner ökade med 0,1 procent. Gruppen Transporter, drivmedel och elkraft gick ned med 0,1 procent. Maskiner var oförändrade mellan mars och april.

Den största ökningen i Byggmaterielgruppen hade trävaror som steg med 2,2 procent. Även betongvaror, järn och stål, golvmateriel, snickerier, el-materiel och övrigt byggmateriel gick upp. Övriga materielgrupper var oförändrade.

Byggherrens kostnader gick upp med 1,5 procent. Projektering steg med 2,1 procent. Tjänstemannalöner höjdes

med 2,0 procent. Räntekostnader ökade med 0,9 procent. Allmänna kostnader gick upp med 0,7 procent.

April 2016 - april 2017 +2,4 %

Faktorprisindex steg med 2,4 procent mellan april 2016 och april 2017.

Entreprenörens kostnader steg med 2,5 procent, vilket bidrog till en ökning av Faktorprisindex totalt med 2,1 procentenheter.

Omkostnader gick upp med 2,2 procent. Maskiner ökade med 1,1 procent. Löner steg med 0,2 procent. Gruppen Transport, drivmedel och elkraft steg med 4,7 procent.

Inom den gruppen ökade kostnaderna för dieselolja med 13,3 procent. Elkraft och lastbilstransporter gick upp med 7,4 respektive 3,0 procent.

Byggmaterielpriser steg med 4,2 procent. Störst prisökning inom Byggmaterielgruppen hade armeringsstål som ökade med 18,7 procent. Även övriga Byggmateriel gick upp. Byggher-

FÖRÄNDRING EFTER VARUSLAG		
Faktorprisindex för flerbostadshus		
Varuslag	Prisförändring i procent	
	Apr-16	Apr-17
	Apr-15	Apr-16
Armeringsstål	-0,1	+18,7
Järn och stål*	+0,5	+10,6
Trävaror	+0,5	+5,1
Betongvaror	+0,8	+3,9
Övrigt byggmateriel**	-1,2	+3,7
Elmateriel	+0,9	+3,6
Snickerier	+6,4	+3,0
WS-materiel	+1,1	+2,9
Golvmateriel	+1,1	+1,8
Vita varor	+2,5	+0,7
Materiel för målning	+0,5	+0,2
Summa för byggmateriel	+1,4	+4,2

rens kostnader ökade med 1,8 procent på årsbasis.

Källa: SCB

Branschorganisation vill sälja en del av den befintliga infrastrukturen

Sverige behöver satsa ordentligt på att bygga ut landets infrastruktur och ett sätt att klara de stora nyinvesteringarna är att sälja en del av den befintliga infrastrukturen. Det anser branschorganisationen Sveriges Bygginstrumenter.

Björn Wellhagen är näringspolitisk chef vid Sveriges Bygginstrumenter.

– Här måste man tänka lite fritt och nytt. Och ett sätt kan vara att man säljer av befintliga tillgångar som till exempel Öresundsbron eller att man privatiserar en bit av en motorväg. Likväl som att staten skulle kunna avyttra innehav i Telia eller LKAB eller annan typ av aktier som man sitter på för att få loss pengar som man sedan kan återinvestera i ny infrastruktur.

Debatten om det eftersatta underhållet inom infrastrukturen och särskilt järnvägen har pågått i flera år. Sveriges Bygginstrumenter anser att det behövs 150 miljarder för att ta igen gamla försyndelser – det som bidragit till stora samhällskostnader i form av trängsel i storstäder och tågresenärer som blivit strandsatta.

Foto: Pontus Lundahl/TT

Björn Wellhagen pekar på kommuner som sålt för att kunna nyinvestera.

– Vi ser att det finns kommunen som säljer av sitt bostadsinnehav, av sitt äldre bestånd, för att ta de pengarna och investera i nytt.

– Måste staten äga allting. Eller ska man kunna sälja en hamn eller en flygplats. Det är också möjligheter som kan finnas, säger han.

Men den här typen av affärer där privata investerare går in med kapital är hårt kritiserat. Och infrastrukturminister Anna Johansson (S) konstaterar att

staten själv lånar billigt på marknaden och att det är bättre än att sälja befintliga anläggningar för att kunna satsa på nytt. Men hon vill ändå hålla en dörr öppen när det gäller privata initiativ.

– Det som kan vara skäl att ändå titta på olika typer av finansieringslösningar är att man kan få en helhet med en mer effektiv drift och bättre underhåll och ny teknik i framtagandet av infrastruktur. Så kan man få mervärden av att göra en sådan här lösning så är vi intresserade av att titta på det, säger infrastrukturministern.

Nytt Väg- och banavtal klart mellan Sveriges Bygginstrumenter och Seko

Sveriges Bygginstrumenter och Seko har idag träffat ett nytt Väg- och banavtal som gäller fram till den 30 april 2020. Det siffersatta avtalet med Seko är inom ramen för industrins märke på 6,5 procent över tre år. Inom ramen för märket görs extra pensionsavsättningar med totalt 0,9 procent jämnt fördelat över de tre åren.

– Att avtalet nu är på plats är viktigt eftersom det fattas 40.000 medarbetare i branschen. Att trygga kompetensförsörjningen för en fungerande infrastruktur är nödvändigt för att människor ska kunna pendla till och från jobbet och för att vi ska kunna transportera va-

ror. Annars försvåras möjligheterna för människor att hitta nytt jobb, för företag att rekrytera ny personal och det tvingar studenter att tacka nej till utbildningar, säger Mats Åkerlind, tf vd och förhandlingschef på Sveriges Bygginstrumenter.

Parterna har i förhandlingarna kommit överens om att tillsätta ett antal arbetsgrupper kring exempelvis in- och utlåning respektive in- och uthyrningsreglerna samt arbetsgrupp för översyn av rese- och traktamentesbestämmelser.

– Vi vill utveckla kollektivavtalen så att jobben tryggas, än mer ordning och reda skapas samt att fler väljer att arbeta i sektorn. Med ett treårigt avtal och de

arbetsgrupper som tillsätts på väg- och banområdet har vi tagit ytterligare ett steg för att uppnå den målsättningen, avslutar Mats Åkerlind.

Utöver de arbetsgrupper som tillsätts innebär avtalet bland annat att:

- Uppskjuten utbetalningstidpunkt för havandeskapslön avskaffas.
- Arbetsgivare ansvarar för att privata glasögon skyddas i arbetet.
- Parterna har även träffat en överenskommelse om en ny yrkesintroduktion och praktikanställning för att underlätta för personer som i dag står långt ifrån arbetsmarknaden att få anställning i byggbranschen.

Bygginstrumenteringarna växer i samtliga län

Två gånger per år sammanställer BI regionala prognoser för bygginstrumenteringarna. Prognoserna publiceras samtidigt som BI:s nationella prognoser i mars och oktober. Summan av de regionala bygginstrumenteringarna motsvarar de totala bygginstrumenteringarna enligt nationalräkenskaperna.

En länsvis uppdelning visar att bygginstrumenteringarna växer på bred front och att samtliga län visar tillväxt under perioden 2016–2018. De län som växer kraftigast är Kronoberg (+15%), Södermanland (+12 %) och storstads länen Skåne (+11 %) och Stockholm (+11 %) följt av Jönköping, Uppsala, Västra Götaland och Örebro län (+10 %).

Källa: SCB

BYGGVOLYM OCH PROCENTUELL UTVECKLING 2016 – 2018

Länsvis uppdelning

Varuslag	2016 Mdkr	Utveckling 2016–2018
Blekinge	3,6	4%
Dalarna	5,8	6%
Gotland	1,4	9%
Gävleborg	8,7	9%
Halland	7,8	6%
Jämtland	3,9	8%
Jönköping	9,5	10%
Kalmar	7,9	6%
Kronoberg	7,1	15%
Norrbottn	13,6	4%
Skåne	52,9	11%
Stockholm	164,7	11%
Södermanland	7,5	12%
Uppsala	20,7	10%
Värmland	8,8	9%
Västerbotten	10,8	7%
Västernorrland	6,4	4%
Västmanland	8,2	9%
Västra Götaland	73,1	10%
Örebro	10	10%
Östergötland	18,4	9%

Vanligast med 2 rum och kök på 57 kvadratmeter

I Sveriges tre storstadskommuner bor de flesta i lägenhet. Den vanligaste lägenhetsstorleken är 2 rum och kök, och den genomsnittliga ytan för 2:orna är

57 kvadratmeter. Andelen bostadsrätter är högst i Stockholm och lägst i Göteborg.

I en tid då det enligt Boverkets senaste bostadsmarknadsenkät råder bostadsbrist i 240 av landets 290 kommuner är bostadsfrågan högst aktuell. I den här artikeln tittar vi närmare på hur bostadsbeståndet ser ut i de tre storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö.

Nästan var femte invånare i Sverige bor i någon av de tre storstadskommunerna och befolkningen ökar stadigt, inte minst på grund av invandring. Den dominerande boendeformen i storstäderna är lägenheter i flerbostadshus. I Stockholm är 90 procent av bostäderna lägenheter. Motsvarande andelar för

Göteborg och Malmö är 80 respektive 82 procent. Även om det förekommer småhus (villor, par-, rad- och kedjehus) i storstäderna så avgränsas den här analysen till lägenheter eftersom det är den vanligaste boendeformen. Att bo i lägenhet är den dominerande boendeformen i 57 av landets kommuner, däribland samtliga större städer med fler än 100 000 invånare.

Att det är fler små lägenheter i Stockholm förklaras av att lägenhets-

beståndet är betydligt äldre där än i Göteborg och Malmö. 41 procent av lägenheterna i Stockholms kommun är byggda före 1946 medan en fjärdedel av lägenheterna i Göteborg och Malmö är så gamla. Tittar man tillbaka på 1945 års bostadsräkning var drygt hälften av lägenheterna i Stockholm på 1 rum med kök eller kokvrå.

När det gäller upplåtelseform, d.v.s. om lägenheterna upplåts som hyresrätt eller bostadsrätt, finns tydliga skillnader mellan de tre storstadskommunerna. I Stockholm utgör bostadsrätterna mer än hälften, 54 procent, av lägenhetsbeståndet medan resterande 46 procent utgörs av hyresrätter. I Göteborg är det tvärtom. Där är hyresrätter vanligast, 64 procent av lägenheterna medan

36 procent utgörs av bostadsrätter. I Malmö är det däremot jämnt fördelat,

52 procent hyresrätter och 48 procent bostadsrätter.

Källa: SCB

HÖGST ANDEL ETTOR I STOCKHOLM

Andel lägenheter (i flerbostadshus) efter storlek, procent

Lägenhetsstorlek	Stockholm	Göteborg	Malmö
1 rum och kök/kokvrå	21	15	14
2 rum och kök/kokvrå	36	40	39
3 rum och kök	27	30	33
4+ rum och kök	16	14	14

Slipmaskiner • Slipstift • Gruvlampor

Borrhålsplugg • Fördämningsmattor

Slipskivor • Skjutkabel • Borrkronor

Borrstål • Slangar • Märkfärg

Dammsugarpåsar • Skyddskläder

Gruvstövlar • Tillbehör

Serviceverkstad med demomaskiner

”Brist på arbetskraft största hindret”

En kraftigt växande bostadsproduktion till följd av en snabbt ökande befolkning.

2016 uppvisade rekordsiffror för flera nyckelfaktorer.

Samtidigt är bristen på arbetskraft det största hindret för att kunna producera mer.

– 60 000 bostäder per år är ganska nära vad industrin klarar kapacitetsmässigt som det ser ut nu, säger bostads- och digitaliseringsminister Peter Eriksson (MP) när han summerar bostadsmarknadsläget.

Peter Eriksson tillträdde som bostads- och digitaliseringsminister för nästan ett år sedan. Under 2016 har bostadsbyggandet tagit fart, och under förra året byggstartades över 60 000 nya bostäder.

Bostadsproduktionen är ett resultat av befolkningsutvecklingen i landet. Från 2010 och framåt har Sverige haft en kraftig befolkningsökning, en av de snabbaste i Europa. 2016 ökade befolkningen med 144 000 invånare.

– Fram till 2015 hade vi en stabil, men låg, bostadsproduktion med 20 000-30 000 nya bostäder per år. 2016 hade vi en kraftigt växande produktion av bostäder, säger Peter Eriksson.

2016 byggstartades dubbelt så många bostäder (64 000), de flesta i flerbostadshus medan småhus ligger lägre (13 000 påbörjade 2016).

– Produktionen håller takt med de ökande befolkningsnivåerna, men vi tar inte ikapp den bostadsbrist som byggts upp under många år.

Fler bostäder behöver byggas, och 2017 pekar prognoserna på att det kommer att byggstartas 66 000 nya bostäder.

När Peter Eriksson tillträdde som bostadsminister i maj 2016 pekade Boverkets prognoser på 40 000 nya bostäder per år.

– Nu är vi uppe i drygt 60 000 bostäder per år, men det är nog ganska nära vad industrin klarar kapacitetsmässigt som det ser ut nu. Vi är nära ett tak.

Bristen på arbetskraft ser han och branschen som det största hindret.

– Fram till 2015 pekade branschen på att brist på efterfrågan var ett hinder för ökad produktion. Idag är bristen på arbetskraft den helt dominerade faktorn, säger Peter Eriksson.

Bostads- och digitaliseringsminister Peter Eriksson.

Foto: Susanne Bengtsson

Antalet sysselsatta i byggverksamhet har ökat stadigt från 2001 och framåt.

– Men de ökar inte i relation till den ökade bostadsproduktionen. En förklaring är att den utländska arbetskraften inte syns i statistiken.

Enligt Peter Eriksson är det svårt att öka produktionen kortsiktigt med tanke på arbetskraftsbristen. Lösningar han nämner för att öka kapaciteten är ökat industriellt byggande, fler utländska aktörer och enhetliga regler i kommunerna – och i Norden.

– En lösning om vi vill fortsätta öka produktionen är att få in fler aktörer från andra länder. Särskilt i norra Sverige borde det vara möjligt att kunna locka fler finska byggbolag. Jag har tillsatt två utredare som ska titta på hur vi kan underlätta för utländska aktörer genom att öka tydligheten i regelverken och översätta regelverk och handlingar till fler språk så det ska bli lättare att vara med och lämna anbud.

Prisutvecklingen för bostäder samt hushållens ökade skuldsättning är också något som bostadsministern reflekterat över och delvis ser som orosmoln. Till exempel så kommer vi att se en ökad skuldsättning i förhållande till hushållens disponibla inkomst under många år framåt, vilket kan ställa till problem.

– Vi har en kraftigt och oroväckande ökning av skuldsättningen. Varje bostadsaffär som görs ökar hushållens totala skuldsättning ytterligare eftersom den som köper oftast lånar mer än den

som säljer. Men det är lite vanskligt att titta för mycket på det, för varje affär ökar också rörligheten.

Han konstaterar också att hushållens tillgångar och förmögenheter ökar och att vi är duktiga på att spara.

Trots flera år av en god konjunktur och en BNP-tillväxt kring cirka 4 procent har Sverige nästan ingen löneglidning, enligt Peter Eriksson. Men priserna på bostadsmarknaden går stadigt uppåt.

– Den höga bostadsproduktionen kommer dock att påverka priset på bostäder och stabilisera utvecklingen, spår han.

Investeringsstödet ser Peter Eriksson som en viktig morot för att öka balansen mellan bostadsrätter och hyresrätter, och för att få fram hyresrätter med rimlig hyra.

– Jag rekommenderar allmännyttan och privata hyresvärdar att ansöka om det statliga investeringsstödet till hyresbostäder. Det kan ge ett rejält bidrag på 150 000 kronor per lägenhet, och fullt utnyttjat kan det bidra till 20-30 000 bostäder. Hittills har cirka 250 ansökningar kommit in, säger han.

Susanne Bengtsson
30 Mar 2017

Byggavtal inom ramen för industrins märke på 6,5 procent över tre år

Extra pensionsavsättning, löneökning och låglönesatsning enligt LO-samordningen är några av de förändringar som Byggnads lyfter fram i det Byggavtal som nyligen träffades mellan Byggnads och Sveriges Byggindustrier. Totalt hamnar kostnadsökningarna inom ramen för industrins märke på 6,5 procent över tre år.

– Vi behöver bli många fler för att kunna bygga 700 000 nya bostäder. I dag fattas 40 000 medarbetare. Vi har tillsammans med Byggnads tagit några viktiga steg för att locka fler till branschen i årets förhandlingar. På det sättet tar vi ett tydligare samhällsansvar och bidrar därmed också till att lösa bostadskrisen, säger Mats Åkerlind, tillförordnad vd och förhandlingschef på Sveriges Byggindustrier.

Det nya avtalet gäller fram till 30 april 2020, med en möjlighet att säga upp det sista året. Parterna har bland annat enats om att tillsätta ett antal arbetsgrupper kring exempelvis lönebestämmelser, ordning och reda samt kring den nya dataskyddsförordningen. Dessutom får redan tillsatta arbetsgrupper kring högaktuella frågor som jämställdhet, integration och mångfald samt resekostnader och traktamenten arbeta vidare.

Ytterligare ett nytt inslag för att underlätta rekryteringen till branschen är en yrkesintroduktion och en ny praktikanställning för att underlätta för personer som i dag står långt ifrån arbetsmarknaden att få anställning. I den överenskommelsen deltar även Maskinentreprenörerna och Seko.

– **Vi gick in i årets avtalsförhandlingar** med målsättningen att trygga jobben, skapa än mer ordning och reda samt att få fler att välja att arbeta i bygg- och anläggningssektorn. Vi har kommit en bit på vägen men arbetet måste fortsätta. Därför kommer vi att arbeta för att få fler att välja vårt kollektivavtal och därmed konkurrera på sunda villkor, säger Mats Åkerlind.

Därför har det också varit viktigt att det nya avtalet stannar inom ramen för industrins märke på 6,5 procent över tre år.

– Vi parter på arbetsmarknaden tycker inte lika, men vi kan ta ansvar och kompromissa på båda sidor. Det är mycket som krävs för att ett bygge ska vara en bra och säker arbetsplats och nu har vi tagit resan mot framtidens trygga och schyssta byggarbetsplats ett ordentligt kliv längre, säger Byggnads förbundsordförande Johan Lindholm.

– Ända sedan Byggnads tog kampen för huvudentreprenörsansvaret har vi arbetat för en bransch där vi kan få bort låglönekonkurrensen. Detta arbete har vi tagit med oss in i årets avtalsrörelse. I det nya avtalet finns ytterligare verktyg för att säkra schyssta villkor och att våra kollektivavtal följs, säger Johan Lindholm.

Bland de nya inslagen i avtalet finns:

- Fastställd lägstatlön för utstationerad arbetskraft för att förhindra lönedumping.
- Överenskommelser för att göra branschen attraktivare för alla:
 - separata omklädningsrum för män och kvinnor,
 - förbättrade villkor för gravida byggnadsarbetare,
 - Visselblåsarfunktion utarbetas.
- Förändrad skyddsombudsutbildning.
- Förändrade arbetstidsregler för att skapa bättre flexibilitet.

- En extraavsättning till pension på 0,4 procent 2017 och 0,3 procent 2018 och 2019, vilket motsvarar en extraavsättning på totalt en procent under avtalsperioden.
- Ytterligare en timmes arbetstidsförkortning per år till 40 timmar.

Arbetskraft från Sverige och andra EU-länder som har mer än sex års yrkeskompetens får ersättning på samma nivå som de som har yrkesbevis.

Sedan tidigare har Sveriges Byggindustrier tecknat ett avtal med Seko med liknande innehåll. Även här är tillsättandet av arbetsgrupper som får ta tag i nyckelfrågor för framtiden av stor betydelse. Bland annat ska dessa grupper titta närmare på in- och utlåning respektive in- och uthyrningsreglerna samt dagens rese- och traktamentsbestämmelser.

– Att trygga kompetensförsörjningen för en fungerande infrastruktur är nödvändigt för att människor ska kunna pendla till och från jobbet och för att vi ska kunna transportera varor. Annars försvåras möjligheterna för människor att hitta nytt jobb, för företag att rekrytera ny personal och det tvingar studenter att tacka nej till utbildningar, säger Mats Åkerlind.

AUSTIN POWDER
INTERNATIONAL

Du får inte två chanser att göra ett bra första intryck

En salva skjuts på ett ögonblick.
När dammet lagt sig ska allt se bra ut.

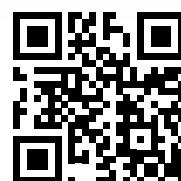
Vi i Austin värnar om produktiviteten för dig
och dina kunder. Vi finns där när du behöver
oss, vi laddar effektivt, har mer energirikt
sprängämne och marknadens mest pålitliga
tändsystem.

Låt oss visa dig hur man
gör ett bra första intryck!

Austin Sverige AB

– När dammet lagt sig

"Byggjättarna" står för 43 procent av totala byggkostnaden

2016 startade 7 324 byggprojekt till en total byggkostnad av 239 606 miljoner kronor.

Foto: Susanne Bengtsson

Under 2016 startade drygt 7 000 stycken projekt till en total byggkostnad av 239,6 miljarder kronor.

Topp 20 på listan över byggnadsentreprenörer står för 72 % av marknaden.

Det visar en sammanställning från Byggefakta.

Under 2016 startade 7 324 stycken projekt till en total byggkostnad av 239 606 miljoner kronor. Det är 8 % mer än 2015 räknat i antal projekt och 35 % mer räknat i total byggkostnad.

Anledningen till den 35-procentiga ökningen av den totala byggkostnaden är främst att många stora och kostnads tunga projekt startade under 2016. Om man bara ser på topp 100-projekten i Stockholms län under 2016 så står de för 36,6 miljarder.

Byggefakta ser normalt på företagen som individuella arbetsställen, men i den här topplistan har man tittat på hela koncernen. De 20 första företagen på topplistan står för 72 % av marknaden räknat i total byggkostnad och 22 % räknat i antal projekt.

Övriga aktörer står alltså för 28 % i kostnad räknat och 78 % i antal räknat. Topp 3 på listan - Peab, Skanska och NCC - står för 43 % räknat i kostnad och 15 % räknat i antal.

Topp 20 byggnadsentreprenörer

Bygg-, total- och generalentreprenörer registrerade som upphandlade i projekt som har startat under 2016, sorterad på största totala byggkostnaden först.

Företagsnamn	Antal projekt	Total byggkostnad Mkr
Peab Sverige AB	437	36 490
Skanska Sverige AB	277	33 754
NCC Sverige AB	349	32 485
Serneke Bygg AB	80	15 170
Veidekke Entreprenad AB	61	8 736
JM AB	53	7 472
Byggnads AB Tornstaden	27	5 750
Byggbolaget i Värmland AB	21	3 852
Tage & Söner AB	12	3 509
Näiden Bygg AB	20	3 118
Wästbygg AB	30	3 008
Arcona AB	21	2 747
Erlandsson Bygg AB	57	2 249
Lindbäcks Bygg AB	21	2 208
Zengun AB	10	2 195
ED Bygger Sverige AB	17	2 160
Gärahovs Bygg AB	30	2 126
John Svensson Byggnadsfirma AB	67	2 051
Tuve Bygg AB	23	2 015
Allegro Projekt AB	4	1 918
Summa topp 20	1 617	173 012
Övriga	5 707	66 594
Totalt	7 324	239 606

Källa: Byggefakta

Fortsatt urstark byggkonjunktur

Investeringsnivån i den svenska järnvägen har minskat avsevärt de senaste åren och bedömningen är en fortsatt nedgång under 2017.

Högkonjunkturen för byggbranschen fortsätter.

Även om bostadsproduktionen antas vända nedåt tycks högkonjunkturen inom byggindustrin fortsätta tack vare ökande investeringarna i lokaler och anläggningar. Enligt Sveriges Byggindustriers senaste konjunkturprognos kan vi räkna med ökad byggaktivitet i samtliga län i Sverige det närmaste året.

Under några år i början av 2010-talet låg de årliga bygginvesteringarna i Sverige hyggligt stabilt kring 350 miljarder kronor. 2014 gjordes ett ryck upp till ungefär 377 miljarder kronor och därefter har investeringarna fortsatt öka. 2016 landade de samlade bygginvesteringarna kring 450 miljarder kronor och enligt Sveriges Byggindustriers prognos kommer investeringstakten att fortsätta öka för att nå upp till närmare 500 miljarder kronor år 2018.

Svensk ekonomi befinner sig i en högkonjunktur, men Sveriges Byggindustrier räknar med att både näringslivets investeringar och den offentliga konsumtionsökningen dämpas under prognosperioden, något som kommer att leda till en viss inbromsning av BNP-utvecklingen. Samtidigt är bedömningen att hushållens konsumtionsutveckling kommer att hämmas av kommande skattehöjningar.

– För byggindustrin ser läget däremot fortsatt starkt ut. Bostadsbyggandet fortsätter upp i år, men vänder ner svagt 2018. Det innebär dock ingen dramatik och med en prognos på att antalet påbör-

jade bostäder blir runt 60 000 lägenheter nästa år så innebär detta att bostadsbyggandet går för högvarv under hela prognosperioden 2017-2018, säger Johan Deremar, nationalekonom på Sveriges Byggindustrier.

Han räknar dessutom med att nedgången i bostadsbyggandet med råge kompenseras av stigande lokal- och anläggningsinvesteringar och att bygginvesteringarna kommer att öka i alla län under prognosperioden 2017-2018. Den kraftigaste uppgången noteras i Kronobergs, Södermanlands och Stockholms län medan Blekinge och Västernorrlands län får en något svagare utveckling.

– **Det är framför allt** bostadsbyggandet som avgör hur stark eller svag den länsvisa utvecklingen blir. För att bostadsproduktionen ska kunna bli kvar på en hög nivå även i framtiden är en fortsatt utbyggnad av infrastrukturen en mycket viktig pusselbit. Det är därför positivt att regeringen givit Trafikverket i uppdrag att ta extra hänsyn till möjligheterna för bostadsproduktion när de gör sin infrastrukturplanering, säger Johan Deremar.

Och att det offentliga anläggningbyggandet behöver ta fart är ingen överdrift. Johan Deremar lyfter exempelvis fram att det i stort sett står kvar på samma nivå som 2004. Bland annat har investeringarna i just transport och kommunikation minskat kraftigt två år i följd – framför allt har järnvägsinvesteringarna fallit tillbaka.

I stället är det privata satsningar

som stått för uppgången. Bland annat noteras att dessa ökat med 50 procent bara under de senaste fem åren. Inte minst handlar det då om utbyggnaden av fibernät för att förbättra tillgången på bredband.

Konjunkturen avspeglas förstås också i sysselsättningssiffrorna. Under 2016 sysselsatte byggindustrin i genomsnitt 324 800 personer, 16 800 fler än året dessförinnan. Enligt Statistiska Centralbyråns arbetskraftsundersökningar ökade antalet arbetade timmar i sektorn med närmare åtta procent från 2015 till 2016. Tendensen är att behovet av arbetskraft i branschen fortsätter att öka under prognosperioden, vilket kan innebära framtida problem eftersom mer än hälften av byggföretagen redan i dag anger arbetskraftsbrist som den viktigaste orsaken till att inte kunna bygga mer.

Johan Deremar skickar i rapporten dessutom en passning till de parter som ska försöka hitta en samsyn i årets avtalsförhandlingar, och budskapet är tydligt. Låt inte löneökningarna sticka iväg. – I dag är den svenska byggindustrin utsatt för internationell konkurrens på ett helt annat sätt än förr. Därför är det inte rimligt att vi har en kostnadsutveckling i Sverige som är högre än den i våra konkurrentländer. Samtidigt måste kompetensförsörjningen till branschen säkras och sammantaget är det något som parterna måste ta hänsyn till i de pågående avtalsförhandlingarna genom ett klokt agerande, betonar Johan Deremar.

Guldläge för Botnia Exploration

Botnia Exploration planerar guldbrytning i Västerbotten. Företaget väntar sig god lönsamhet – men är inriktat på att hålla det småskaligt och ta största möjliga hänsyn till miljö och befintliga verksamheter i området.

GRUVDRIFT. I Fäbodtjärn, ett par mil norr om Umeå, ligger den fyndighet där Botnia Exploration för fem år sedan upptäckte att det gick att utvinna guld.

– Det är många, även de allra största gruvbolagen, som har varit fyndigheten på spåren utan att lyckas hitta riktigt rätt, säger företagets ekonomichef Thomas Ljung med illa dold stolthet.

Bolaget hade bildats några år tidigare och börjat arbeta kring ett annat område i närheten, Vargbäcken, där det också finns möjligheter till guldbrytning. Fyndigheterna ligger i den västerbottniska Guldlinjen som har prospekterats av olika aktörer sedan 1920-talet.

I Fäbodtjärn kommer de att arbeta i en underjordsgruva som inte kommer att påverka den omgivande miljön mer än i form av ”en tunnel ner i backen”, konstaterar Thomas Ljung.

– Tack vare det höga värdet på guld så kan vi också hålla produktionen på en ytterst låg nivå jämfört med andra gruvverksamheter. Vi räknar med att ligga på en produktionskapacitet om 100 000 ton per år, vilket ändå kommer att kunna ge en god lönsamhet eftersom vi har

gjort tester som visar en mineraltillgång på 8,5 gram guld per ton, säger han.

De siktar på att hålla miljöpåverkan på en så låg nivå som möjligt, vilket bland annat är viktigt på grund av att det är ett område som används i samband med renskötsel.

– Där finns renar som passerar när de ska tas från sommar- till vinterbete, och det är givetvis en verksamhet som inte ska behöva drabbas av vår brytning.

Botnia Exploration har också som mål att minska utsläppen i gruvan, både för att arbeta mer klimatvänligt men också för att säkerställa att medarbetarna under jord har en bra arbetsmiljö, berättar Thomas Ljung.

– När vi nu tittar på maskiner som kan passa in i våra planer så är det förstås mycket intressant med den snabba utvecklingen av eldrivna fordon för underjordsarbete.

En annan förhoppning som han har är att kunna minska miljöpåverkan ytterligare genom att samarbeta med Boliden för att slippa etablera stora deponier med avfall i anslutning till brytningen.

– Vi har fördelen att vårt guld sitter i kvarts som man har behov av i Rönnskärsverken. De använder kvarts som slaggbildare och köper redan i dag in det från externa leverantörer. Om vi skulle kunna köra vårt tonnage direkt till dem så skulle vi få en win-win-win-situation med tre vinnare: vi, Boliden och miljön.

FAKTA

Botnia Exploration har bearbetningskoncessioner för fyndigheterna och företaget räknar enligt Thomas Ljung med att kunna lämna in sin miljötillståndsansökan under hösten 2017.

**RBT ÄR DIN LEVERANTÖR AV
SUPER WEDGE OCH
MITSUBISHI ROCK TOOLS**

RBT
Rockbreaker Tools AB

0708-14 50 35
www.rockbreakertools.se

Chefer åtalas efter grävolycka

Man avled efter jordras vid vägarbete. Chefer åtalas för att inte ha följt arbetsmiljölagen, skriver Sydsvenskan.

Det var i september 2013 som en man avled i samband med ett anläggningsarbete i Kävlinge.

Ett Kävlinge-baserat bolag hade fått i uppdrag av kommunen att byta ut rör för spillvatten. Mannen avled i samband med att han arbetade i schaktet och vägarna gav vika, skriver Sydsvenskan. Upplivningsförsök gjordes på plats, men mannens skador av rasmassorna var så svåra att hans liv inte gick att rädda.

Enligt tidningen åtalas nu två chefer, mannens arbetsgivare och en kommunchef, för arbetsmiljöbrott. Kommunchefen åtalas för att i egenskap av byggherre brustit i sitt ansvar. De båda cheferna åtalas för att ha inte ha följt arbetsmiljölagen och vidtagit nödvändiga säkerhetsåtgärder inför arbetet.

Foto: Colourbox

**MAXAM Civil Explosives, Initiation Systems och teknisk service:
En helhetslösning som bygger på 140 års innovation och erfarenhet.**

Från Sverige till Brasilien, från gruva till specialprojekt, finns ett över 140 år gammalt arv, grundat av Alfred Nobel. MAXAMs ingenjörer anförtros de mest sofistikerade och utmanande sprängningsprojekten. MAXAMs kompletta serie av produkter tillgodoser den krävande världsmarknadens behov för bergtäkter och specialprojekt på alla 5 kontinenter.

MAXAM

Initiation Systems • Electronic Systems • Packaged Explosives • Bulk Explosives

MAXAM Sverige • AB Sörmons Grusgrup P.L. 89 02 • 65346 Karlstad Sweden • Tel: +46 (0) 54 53 53 10 • Breds-Skälby 2, 745 95 Enköping +46 (0)171 44 31 80 • email: info.se@maxam.net • www.maxam.net

Global Product Finder

Tre frågor till Peter Löfgren, vd ID06 AB

Peter Löfgren, vd ID06 AB, berättar om vad som är på gång inom ID06 nu och om tre kommande strategiska projekt för bolaget.

Den 1 oktober 2016 överfördes ID06-verksamheten från Sveriges Byggindustrier till bolaget ID06 AB. Varför denna förändring?

– Syftet är att stärka förankringen och öka legitimiteten för ID06 genom att möjliggöra ett ägarbreddande. Vi siktar på att få in flera nya delägare i form av olika intresseorganisationer som organiserar företag med arbetsgivaransvar. Sveriges Byggindustrier kommer vara en stor minoritetsägare för att säkerställa ID06 värdegrund. Verksamheten har inte förändrats, vårt mål är fortsatt att bidra till sund konkurrens och säkra arbetsplatser genom att utveckla verktyg för en effektiv skattekontroll. ID06 AB har inget kommersiellt syfte så eventuell vinst kommer att återinvesteras i bolaget eller användas för att sänka avgifterna.

Hur går arbetet med ID06 kompetensdatabas?

– Just nu håller vi på att ackreditera utbildningsgivare som vill ansluta sig till kompetensdatabasen. Det går redan nu att registrera utbildningsbevis i kompetensdatabasen.

– Vi har tre strategiska projekt. ID06 Kortstandard 2.0 handlar om att byta kortstandard till en mer modern och säkrare lösning. Vi kommer även att tillhandahålla ett digitalt ID06-kort som man kan använda i mobilen. ID06 Portalen är en automatiserad kvalitetssäkringsfunktion som kontrollerar bolags- och identitetsuppgifter i realtid. Den innebär också att varje individ måste legitimeras sig med bank-id eller motsvarande för att kunna kvittera ut sitt ID06-kort. ID06 Molnet gör att företag och myndigheter får tillgång till en säker lagrings- och administrationsplattform. Här ska företag exempelvis kunna lagra sina elektroniska personalliggare, oavsett vilken ID06-leverantör som beställaren valt att använda. Vi håller ett högt tempo i vårt utvecklingsarbete så det mesta av detta kommer att vara klart till början av 2018. Dessutom anpassar vi ID06 till EU:s nya dataskyddsförordning (GDPR) som träder i kraft i maj 2018, vilken ställer mycket höga krav på hur man hanterar personuppgifter.

DOLUTBILDNING

Tyvärr har antal DOLRELATERADE olyckor inte minskat. En sak som är viktig är relevant kunskap hos **alla** som är med sprängprocessen som givetvis också omfattar lastning och transport.

BEF – Utbildning ordnar företagsanpassad utbildning i verklig miljö

För mer info och bokning kontakta

Jan Johansson Tel: 070-899 91 54 jan.johansson@voglers.se

Är du perfektionist? Se upp med varningstecknen!

Studier visar att perfektionister är en grupp som är i farozonen för att bli utbrända. Samtidigt har arbetsplatserna ofta fokus på allt bättre prestationer.

Att vilja göra bra ifrån sig är naturligt och kan sporra till goda prestationer. Men det finns en baksida med överdriven perfektionism och strävan efter att göra det perfekta jobbet. Perfektionister är ofta stressade, har olika tvångsbeteenden och hälsoproblem som depression och ångest.

Forskning visar att jakten på det perfekta också kan leda till utbrändhet. Att vara perfektionist är mycket stressande och stress bidrar till utmattning, säger psykologen och forskningsledaren Andrew Hill, vid universitetet i York, till Huffington Post.

Det som stressar perfektionisterna är deras stora mått av självkritik. De drivs av en stark rädsla för att göra fel, vilket är speciellt farligt.

I studien, som publicerats i tidskriften Personality and Social Psychology Review, har forskarna sammanställt resultaten från 43 olika undersökningar som gjorts de senaste 20 åren. De har studerat kopplingen mellan perfektion och olika områden, som skola, idrott och arbete.

Det visade sig att de negativa effekterna framför allt fanns i jobbet. I skolan belönas den hårt arbetande med högre betyg, i sportens värld mäts prestationen tydligt. På arbetsplatsen kan en stor insats gå obemärkt förbi, utan att chefen uppmärksammar den. Arbet livet idag präglas också av ett förhärskande fokus på att prestera, enligt forskarna. I sådana arbetsmiljöer, där dåliga prestationer för med sig höga kostnader, förvärras de perfektionistiska tendenserna.

En slutsats av undersökningens resultat, enligt forskarna, är att man bör sätta mer realistiska mål, acceptera misstag och förlåta sig själv när det hän-

der. Fler hanterliga mål är bättre än ett stort. De negativa tendenserna kan hanteras om organisationer och företag blir medvetna om att perfektion inte är ett mått på framgång.

Perfektionisten är inte mer produktiv på jobbet, utan ser arbetsplatsen som stressfylld och krävande. Flit, uthållighet och rörlighet är bättre kvaliteter, enligt forskarna. En arbetsmiljö med större acceptans för misslyckanden mildrar de negativa effekterna av perfektionism.

Källa:

//Du&jobbet, Hans Lundgren

PS: Inom bergsprängning är det kanske inte helt fel att vara i alla fall lite perfektionist i vissa moment.

Seminarium AV

Nio av tio anställda som dör i en arbetsolycka är män

- 5 maj 2017
- Bygg, anläggning
- Transport, godshantering
- Jord, skog
- Tillverkning, industri
- Pressmeddelande

Nio av tio arbetsrelaterade dödsolyckor drabbar män. Dödsolyckor drabbar också i högre grad äldre personer än yngre. Könsnormer och en machokultur på arbetsplatser påverkar attityder till säkerhet och risker i arbetsmiljön. Det visar fyra forskningsrapporter som Arbetsmiljöverket presenterar idag.

Kvinnor och män har liknande risk att drabbas av en dödsolycka om förhållandena i arbetsmiljön är likartade. Men mönstret under de senaste tio åren är tydligt – bland dem som dör till följd av arbetsolyckor är en stor majoritet män.

– Att könsfördelningen ser ut som den gör beror på att män i högre grad än kvinnor finns i de branscher där olycksfrekvensen är hög. Vi behöver öka kunskapen om vilka riskfaktorerna är och hur arbetsgivare tillsammans med de anställda kan förebygga och minimera antalet arbetsrelaterade dödsfall, säger Erna Zelmin-Ekenhem, generaldirektör på Arbetsmiljöverket.

Varje år drabbas omkring 10 000 personer av en allvarlig arbetsolycka med minst 14 dagars sjukskrivning. Omkring 50 personer per år omkommer på jobbet. Dödsolyckor drabbar i högre grad äldre personer än yngre, och mer än hälften av männen som omkom var över 50 år. En förklaring är att äldre oftare får svårare skador och har högre risk för dödlig utgång än yngre om de utsätts för samma typ av skadevåld.

Machokultur ökar risktagande

Föreställningar om kön har betydelse för säkerhetsarbetet och arbetsrelaterade olyckor, särskilt inom mansdominerade yrken med hög andel olyckor och dödsolyckor. Könsnormer och yrkesidentiteter som framhåller fysisk styrka, uthållighet, risktagande och praktisk kompetens påverkar attityder till säkerhet, risktagande och arbetsmiljö.

– Forskningen visar att det i vissa fall kan handla om köns- och yrkesideal från

En omfattande forskning visar att ledningens motivation och engagemang för säkerhetsfrågor har betydelse för säkerheten på arbetsplatsen.

en industriarbetartradition, där fysisk styrka, uthållighet, förmåga att utstå smärta och praktisk kompetens är viktiga ingredienser. Därför är det viktigt att arbetsgivare i styrning och ledning har ett genustänk i sitt arbete för att se vilka specifika risker det finns, säger Erna Zelmin-Ekenhem.

En omfattande forskning visar att ledningens motivation och engagemang för säkerhetsfrågor har betydelse för antalet skador och olyckor på arbetsplatsen.

Branscher med flest dödsfall på jobbet

Byggindustrin är den hårdast drabbade sektorn när det gäller dödsfall på jobbet. Andra olycksdrabbade branscher är transport och jordbruk- och skogsindustrin.

Fordonsrelaterade olyckor utgör cirka hälften av alla dödsolyckor, och hälften av dem sker i vägtrafikområdet. Fallolyckor är en vanlig orsak till dödsolyckor och då främst fall från höjd. Många sådana olyckor inträffar inom byggverksamhet, och analysen tyder på att tekniska brister i byggställningar kan vara ett område för förbättringar.

För mer information kontakta Arbetsmiljöverkets presstjänst, 010-730 91 55.

Gunilla Olofsdotter, docent vid Mittuniversitetet

– Kunskap och värderingar om risker och säkerhet lärs ofta ut mellan generationer av anställda. Det bidrar till att

Gunilla Olofsdotter, docent vid Mittuniversitetet

skapa praktikgemenskaper, vilket leder till normalisering av risker som rimliga eller något som inte händer mig. För att minska risker och olyckor, särskilt i de utsatta mansdominerade yrkena, är det viktigt att ha ett genusperspektiv i det olycksförebyggande arbetsmiljö- och säkerhetsarbetet.

”Genusperspektiv på olycksfall och dödsolyckor i arbetslivet”.

Jan Johansson, professor i arbetsvetenskap vid Luleå tekniska universitet:

– Byggbranschen har under det senaste decenniet uppvisat en positiv trend när det gäller arbetsolycksfall. Samtidigt konstaterar vi vid jämförelse med andra industriverksamheter att branschen ligger högt i skadestatistiken. Det finns

Forts på sid 22

Forts från sid 21

Jan Johansson, professor i arbetsvetenskap vid Luleå tekniska universitet

Bengt Järholm, professor i yrkes och miljömedicin vid Umeå universitet

olika uppfattningar om orsakerna till säkerhetsbristerna inom branschen, vilket hindrat att effektiva gemensamma åtgärder sätts in.

”Risker och säkerhetsarbete i byggbranschen”.

Bengt Järholm, professor i yrkes och miljömedicin vid Umeå universitet:

– Genom att enbart analysera olycksstatistiken går det inte att säga vilka lämpliga åtgärder som behöver sättas in för att förebygga dödsfall i arbetet. Däremot behöver det förebyggande arbetet fokuseras mer på situationer där dödsolyckor är vanligt förekommande som till exempel där det finns fordon i rörelse och fall från hög höjd.

”Dödsolyckor i arbetslivet del 1”
och ”Dödsolyckor i arbetslivet del 2”

Citat

Forskningen visar att det i vissa fall kan handla om köns- och yrkesideal från en industriarbetartradition, där fysisk styrka, uthållighet, förmåga att utstå smärta och praktisk kompetens är viktiga ingredienser. Därför är det viktigt att arbetsgivare i styrning och ledning har ett genustänk i sitt arbete för att se vilka specifika risker det finns. – Erna Zelmin-Ekenhem

Citat

Att könsfördelningen ser ut som den gör beror på att män i högre grad än kvinnor finns i de branscher där olycksfrekvensen är hög. Vi behöver öka kunskapen om vilka riskfaktorerna är och hur arbetsgivare tillsammans med de anställda kan förebygga och minimera antalet arbetsrelaterade dödsfall. – Erna Zelmin-Ekenhem

Till och med sprängmattor från Thorns förbrukas

Thorns i Virserum har försett Sveriges bergsprängare med sprängmattor i mer än 20 år. Under senare år har en fråga från kunderna återkommit allt oftare. ”Vad ska vi göra med de förbrukade sprängmattorna?”

Kunskapen om alla företagens ansvar för det material som slitits ut eller blir över finns. Engagemanget för att göra det som är rätt blir större och större. Samtidigt är vi inte vana vid de kostnader som ofrånkomligen uppkommer när det överblivna materialet väger mycket.

Thorns har alltid stolt hävdad att sprängmattorna från Virserum står pall för fler och kraftigare smällar än konkurrenterna. Dagen då de är uttjänta kommer ändå, och det är kundernas bästa som långsiktigt är viktigast för affärerna.

Thorns tar frivilligt producentansvar

Från och med 2016 inför Thorns återtag av sprängmattor. Återtaget innebär att Thorns tar tillbaka lika många uttjänta Thorns mattor som nya som levereras till kunden, utan kostnad, inom ramen för ett samarbetsavtal.

Symbolen är

och ska visa omsorgen för miljön och materialcykeln. Sprängmattorna är, som bekant, tillverkade av uttjänta lastbilsdäck. Efter tjänstgöring på berget kommer nya uppgifter, där Thorns också tar nyskapande initiativ.

Extremsportande chefer skapar klyftor på jobbet

2017-05-25

Många chefer idrottar på hög nivå. Ofta för de med sig idealen om vikten av träning till sina arbetsplatser. De-lar man inte uppfattningen riskerar man att hamna utanför.

Det är forskaren Janet Johansson som har intervjuat 24 företagsledare som alla tränar på en hög nivå. Fem av dem har hon fokuserat närmare på. Bland cheferna finns sådana som tränar flera timmar per dag, en kvinna som vil-le upplevas som en "superkvinna" och en annan kvinna som ville kunna mäta sig med männen i mastodonttävlingen Iron Man.

En stark gemensam nämnare var att alla intervjuade chefer ville ta med sig sina idrottsliga upplevelser in i sin chefs-roll. Atletiska värderingar blev helt enkelt en del av chefsens identitet. Man vill sprida en anda på jobbet av att träning är

viktigt, och att det är viktigt att pressa och utmana sig själv.

– De kopplar samman upplevelser från privatlivet till sin chefsidentitet. Som att strida för att vinna, för att öka sin förmåga och kompetens, och hur det förbättrar oss som människor. Cheferna tycker också att de anställda ska göra likadant, säger Janet Johansson

När chefer har så tydliga idrottsideal smittar det av sig på arbetsplatsen. Chefen vill att omgivningen ska uppskatta

samma värderingar som hen själv, vilket påverkar hela organisationskulturen.

– Det innebär att man riskerar att inkludera och upphöja vissa människor och tenderar att exkludera andra, exempelvis överviktiga, de som inte tränar och sjuka. Dessa riskerar att hamna vid sidan av på arbetsplatsen, säger Janet Johansson.

Även vid nyrekryteringar spelar dessa värderingar in. Det blir lätt att personer som har liknande ideal om träning som den atletiske chefen favoriseras.

– De här är ett typiskt manligt ledarskapsideal där man står för väldigt traditionella värderingar, bland annat självdisciplin.

Janet Johanssons avhandling har lagts fram på Företagsekonomiska institutionen vid Stockholms Universitet.

//Du&jobbet, Oscar Magnusson

TRANSTRONIC®

Trimble

DPS900 DRILLING AND PILING SYSTEM

Niklas Hermansson och Jimmy Josefsson på Alingsås Sprängtjänst gratuleras av Morgan Mattsson Trimble och Lars Eric Lindquist Transtronic AB till den första installationen i Sverige av Trimble DPS900 maskinstyrning.

tel. 0221-84770 www.transtronic.se info@transtronic.se

”Fågelholkar” kan lösa bostadsbrist

Svenska arkitekterna vill bygga bostäder på klippväggar.

Illustration: Nestinbox

I många stora städer världen över är byggbar mark en bristvara och markens betingar höga priser. Samtidigt finns en stor brist på bostäder; befolkningen ökar ständigt, vi får svårt att få plats allihop och att köpa mark och bygga bostäder kostar mycket pengar.

Men man måste inte nödvändigtvis bygga på marken, menar arkitekterna Elisabetta Gabrielli och Pontus Öhman, samt Michel Silverstorm på byggföretaget Moderna Trähus. Tillsammans har de tagit fram ett idéprojekt, Nestinbox,

där man låter sig inspireras av fåglar – som bygger sitt bo ovanför marken.

– I vårt projekt vill vi visa på möjligheten att bygga ovanför marken, säger Pontus Öhman, i ett pressmeddelande.

I projektet har arkitekterna gestaltat ett hus som de kallar Nestinbox. Ordet är snarlikt det engelska ordet ”nesting box” som betyder just holk.

Nestinbox är ett litet hus av trä med en integrerad stålkonstruktion som kan monteras på en klippvägg. Huset hänger precis som en fågelholk fritt i luften,

med en sida mot klippan där en indragning i fasaden ger plats för en spång från vilken man når entrén på husets baksida.

– I vårt förslag har vi skapat en kompakt men fullvärdig bostad för en till två personer där huset praktiskt taget hänger i luften, förankrat i en bergvägg. Huset har en smart planlösning i tre våningar, en boendeyta på knappt 50 kvm och motsvarar en lägenhet på 2,5 RoK. Perfekt för ett ungt par och för studenter med lite lägre anspråk på boendeyta och komfort, säger Elisabetta Gabrielli.

Drönare inspekterar gruvschakt

Självstyrande drönare som flyger in i gruvschakt och kontrollerar om det är säkert, kan snart bli verklighet. Utvecklingen inom autonom robotik i gruvor leds av forskare vid LTU, Luleå tekniska universitet.

INNOVATION. – Drönare kan användas för inspektion av farliga miljöer. Efter sprängning kan det vara drönarens uppgift att först kartlägga omgivningen innan människor eller fordon skickas in, säger George Nikolakopoulos som är professor i robotik och automation vid LTU.

Utmaningen är att utveckla drönare som är autonoma, som arbetar och fattar beslut nästan helt utan mänsklig inblandning. Att använda en vanlig drönare som styrs av en operatör fungerar inte i gruvmiljö, eftersom operatören inte ser vad som finns runt omkring.

På LTU har forskarna tagit fram drönare med dubbla kameror som ger ett stereoseende. Tillsammans med elektronik och sensorer ser den hur omgivningen ser ut.

Svåraste nöten att knäcka är att få drönaren att förstå var den befinner sig.

– Tänk dig själv att du är i en helt okänd miljö, att du blundar och samtidigt ska utföra en komplicerad uppgift eller helt enkelt bara förflytta dig. "Var är jag?" är den mest grundläggande frågan inom robotik. Hittar vi svaret blir resten en enkel resa framåt, säger George Nikolakopoulos.

– Redan idag kan våra drönare utföra de här uppgifterna i ett labb, utmaningen ligger i att klara av arbetet i verkligheten. Dessutom måste vi säkerställa att drönarna klarar en gruvas dammiga och fuktiga miljö. Under projektets sista år kommer vi därför att prova det här i riktiga gruvor.

Gruvdrönarna är ett av två områden för robotforskarna vid LTU inom det treåriga projektet SIMS, Sustainable Intelligent Mining Systems.

Det andra handlar om att vidareutveckla fjärrstyrda skutknackare med hjälp av förstärkt verklighet, Augmented Reality, för att skapa ett tydligare och mer fysiskt gränssnitt för operatören.

– Genom att använda VR-glasögon kan operatören se verkligheten samtidigt som den också får ytterligare kompletterande och användbar information, säger

George Nikolakopoulos.

Professor Nikolakopoulos är övertygad om att automatisering, drönare och robotar är framtiden för gruvbranschen.

– Syftet är att flytta människor från

insidan av gruvorna till utanför gruvorna. Människan är begränsad på ett sätt som robotar inte är, en robot blir aldrig trött. Det är dags att låta robotarna göra jobbet.

Spräckutrustning för sten, berg och betong

SplitStone

Hydrauliska spräckcylindrar.
Kompleta lösningar för alla behov.

Ter-Mite
by dextec

Kraftfullt expanderande spräckmedel

Kontakta oss för tillgänglighet och konkurrenskraftigt pris.

SWEDeq AB

Sockenvägen 13
184 33 Åkersberga

tel. 08 5999 5510
mob. 070 7498610

info@swedeq.se
www.swedeq.se

Veidekke vill etablera sig inom täkt- och återvinningsverksamhet i Göteborgsregionen

Veidekke vill säkra tillgången till egna täkter/tippar i Göteborgsregionen.

Veidekke kompletterar sitt utbud i Västsverige genom att köpa en täkt.

– Tillgången till egna täkter/tippar har och kommer att få en stor betydelse för vår verksamhet i Göteborg.

Kardanaxeln Snåkered AB är numera i Veidekke Industri AB:s ägo och enligt ett pressmeddelande är förvärvet ett sätt att etablera sig inom täkt- och återvinningsverksamhet i Göteborgsregionen.

Natugrustäkten ligger i Härryda, verksamheten har bedrivits sedan 1980-talet och tillstånd att ta emot över-skottsmassor finns, förklarar Veidekke som också uppger att anläggningen kommer att ge företaget möjlighet att utveckla Veidekkes industriverksamhet i Väst.

– Veidekke Anläggning har, ur ett kund- och erbjudandeperspektiv, en strävan att nå en position som en kom-

plett anläggningsentreprenör som leder och behärskar hela värdekedjan i Sveriges storstadsregioner samt i Nord. Tillgången till egna täkter/tippar har och kommer att få en stor betydelse för vår

verksamhet i Göteborg, säger Per Brinck affärsområdeschef för Veidekke Anläggning, i pressmeddelandet.

Spräng säkert.

Allt fler efterfrågar säkrare sprängämnen, Tovex är ett patenterat vattengelsprängämne som funnits sedan 80-talet. Tovex är säkert att använda även när man lastar och krossar. Med Tovex och elektroniska sprängkapslar får ni den bästa och säkraste kombinationen vad gäller säker sprängning.

Byt till Tovex, ett säkrare sprängmedel.

www.norab.com

norab
MEMBER OF SSE GROUP

Forcit Sweden AB är ett helägt dotterbolag till **OY FORCIT AB** i Finland. Forcit har mer än 100 års erfarenhet av sprängmedelstillverkning för nordiska förhållanden.

Idag är Forcit en av de ledande leverantörerna på den svenska marknaden med kontor i Nora, stationer i Karlskoga, Lycksele, och Gällivare. Fler stationer är planerade för att utöka närvaron på marknaden samt att för dig som kund korta leveranserna. Forcit levererar idag sprängmedel till alla applikationer inom branschen såsom gruvor, täkter, tunnlar och övrig entreprenad. Företagets produktsortiment består av välkända produkter som är väl anpassade för våra nordiska förhållanden. Vår teknik och kvalitet från moderna laddtruckar och moderna laddutrustningar samt våra erkänt bra produkter, erfarna personal garanterar att du som kund får ett bra resultat.

Forcit Sweden AB Box 6 713 21 NORA Tel: 0587-109 99 www.forcit.se

Årsmöte i stormens öga

Hotellpersonalen sattes på hårda prov när BEF höll sitt årsmöte på nyöppnade Hotel At Six.

Bara en tvärgata bort mejade en terrorist i kapad lastbil hänsynslöst ned fotgängare på Drottninggatans gågata för att slutligen krascha in i Åhléns parfymavdelning. Rykten om skottlossning på flera platser i Stockholm surrade i luften och ingen visste säkert vad som höll på att ske.

Årsmötets officiella del höll på att avslutas när händelsen inträffade. Hotellet stängde snabbt alla barer, utomhusterrasserna och spaavdelningen. Vakter vid entrén hindrade gästerna att gå ut och ingen utifrån fick komma in. Många samlades i konferensavdelningen där personalen bjöd på förtäring. Alla satt med sina mobiler för att få ett grepp om situationen. Flera av deltagarna hade sina anhöriga ute på shoppingtur och var

oroliga innan de fått kontakt.

Det okända som pågick utanför påverkade givetvis kvällen festmiddag. Många av de dukade platserna gapade tomma. Anhöriga som anmält sitt deltagande till middagen kunde inte ta sig till hotellet genom den av säkerhetspolisen tömda innerstan. Men dådet kunde inte förstöra gemenskapen bland BEF-arna och middagen präglades av god stämning och samhörighet.

Dagen efter. Förövaren gripen och utgångsförbudet släppt.

Roland Netterlind kunde inleda årets stämma med en mycket positiv marknadsanalys. Det är full fart framåt som gäller. Budgeten är väl tilltagen både för nybyggen och eftersatt underhåll inom infrastrukturen.

Vid varje årsstämma inbjuds en talare som ska ge medlemmarna lite nya perspektiv på livet. I år var rubriken ”Konsten att flytta berg” och föreläsaren, Cecilia Duberg, legitimerad psykolog specialiserad i hälsopsykologi, ledarskap och mental träning, gav begreppet en ny mening. Hennes debutbok ”Lejonagendan”, den första i en trilogi, har just kommit ut.

Fyra faser

– Forskning de senaste 30 åren har visat att människor i grupp fungerar på

ungefär samma sätt över hela världen, inleder Cecilia. Alla grupper och organisationer går igenom fyra faser för att nå fram till ett fungerande samarbete. Det som utmanar oss människor mest är olikheter och förändringar, just det som arbetslivet är fyllt av. I första fasen finner vi en trygghet i att vara lika och ha en stark ledare. Vi vill undvika frustration. Allt ska vara trevligt och fint. Men vi kommer inte närmare syftet med gruppen.

Men så händer det. Några har avvikande åsikter. Fas 2 med kamp och konflikt har inletts. Organisationens mål glöms bort och ersätts med kampen om vem som har rätt. Ledaren ifrågasätts. Frustration inträder. Men det är inget att vara rädd för. Frustration är energi som ännu inte funnit sin riktning och ett

tecken på att något nytt har skapats.

I fas 3 börjar en struktur inträda. I stället för att prata om personer börjar man inrikta arbetet på organisationens mål. Tilliten till varandra ökar och skapar förutsättningar för fas 4 där arbetet flyter på framgångsrikt och man med glädje går till jobbet. Blir något fel så anklagas ingen, man ställer frågan: Vad kan vi lära av detta?

Det är viktigt att känna till dessa faser eftersom omvärlden förändras, tekniken utvecklas, personal kommer och går. Det kan mycket väl hända att en ny runda genom faserna är nödvändig. Arbetsgivare har ett ansvar för att personalen mår bra. En ledare ska hjälpa andra att lyckas och behöver ställa sig frågan ”Vad behöver jag skapa för kultur för att det ska bli så?” Men varje medarbetare

har också ett ansvar för att rusta sig själv med lugn och säkerhet.

Fungera som bäst under press

– Alla människors största utmaning är att kunna fungera som bäst när det gäller, att ha tillgång till allt man redan kan och vet när man arbetar under press. Den förmågan och många andra kan man medvetet träna, förklarar Cecilia. Att hitta rätt i informationsbruset, slappna av när det behövs, bestämma sitt sätt att tänka och skapa motions- och matvanor som håller. Ibland kanske man ska sänka hinder och inte bara öka resurser och driv. Viktigt är att reflektera över nuet, se vad man har uppnått och fira sina segrar.

– Hur man startar processer har stor betydelse för var energin hamnar. Rusa inte in i framtiden direkt när du vaknar. Ta en stund med din kaffekopp och hitta din mening med dagen. Fråga dig vad du ska fokusera på idag. Det kan du sedan plocka fram innan ett möte eller ett telefonsamtal som du bävar för: Vad kan du bidra med i det här mötet för att det ska bli bra?

Ta en stund varje dag och reflektera över din inre dialog. Hur låter det i ditt huvud? Vad är det du säger till dig själv? Lyssna och se om det är till hjälp eller inte. Öva på att föra in peppande och tröstande tankar. Egentligen vet ingen så bra som du själv vad du behöver.

När du använder orden ”borde” och ”måste” blir det du ska göra krav utifrån, något som inte går att påverka. Det gör att du dräneras på energi. Om du i stället ”vill” och ”behöver” kommer kraften inifrån. Kraven blir möjligheter och du tar själv ansvar för dina handlingar. Det är ett mer funktionellt sätt att få vardagen att fungera.

Det finns tyvärr inget hopp om att förändringstakten i arbetslivet kommer att minska. Därför behöver vi rusta oss för att klara av de nya krav som ställs på oss i relationer och samarbeten.

Att Cecilias föreläsning satt vissa spår märktes under kvällen när diskussionerna började hetta till. Lasse Kvarnvik konstaterade att ”nu är vi nog inne i fas 2 som Cilla pratade om”.

BEF-nytt digital?

Stämmoförhandlingar fördes som vanligt i god ordning. Tunga punkter var Rolands årsöversikt, budgetredovisningen och diskussion angående med-

Alla grupper och organisationer går igenom fyra faser på vägen till ett fungerande samarbete.

BEF:s ordförande Jan Johansson tackar Cecilia Duberg för en tänkvärd föreläsning.

lems- och serviceavgifter. Under övriga frågor behandlades bland annat BEF:s utbildningsprogram, Europeiskt sprängkort och YH-utbildning.

Anette använde sig av appen Kahoot för att pejla opinionen bland medlemmarna när det gällde några brännande frågor. Mötet svarade med sina mobiler och svarsresultaten redovisades omedelbart på filmduken med procentuell fördelning av åsikterna. Här framkom att BEF:s nya hemsida ännu inte

riktigt slagit igenom bland många av medlemmarna medan tidningen BEF-nytt uppskattades mycket. På frågan om att ge ut tidningen enbart digitalt blev ställningen hälften för och hälften emot. Under den efterföljande diskussionen vägdes kostnaden för en papperstidning mot nyttan och vad som kan uppnås med en enbart digital upplaga. Eller kanske en kompromiss med en digital tidning som trycks i begränsad upplaga vid speciella tillfällen.

Anette Broman presenterade BEF:s nya app och nya hemsida.

Roland leder diskussionen mot nya djärva mål.

Ny vd

En programpunkt som alla med spänning väntat på var presentationen av BEF:s nya vd. Styrelsen valde att kontakta en person som inte hade sökt tjänsten men som har lång historia bakåt med BEF; Patrik Jansson, en sprängutbildad polis som arbetat på Stockholmspolisens tillståndsavdelning för explosiva ämnen. Tillsättningen, som blev klar bara några dagar innan stämman, mötogs med acklamation av BEF-medlemmarna. Patrik tar över rodret i höst. Han presenteras närmare på annan plats i detta nummer.

Roland Netterlind välkomnar sin efterträdare Patrik Jansson.

BEF-app, ny hemsida och en filmpremiär

Anette demonstrerade den nya BEF-appen som nu kan laddas ned även om det var ett visst bestyr att få den godkänd av Apple. Den kan anpassas till de olika verksamheter som bedrivs inom utbildning och till BEF:s olika evenemang. Här kan man se kursutbudet, anmäla sig till kurser, följa med i arbetet inom PECCS, twittra, se och lägga in bilder och få veta vad som är på gång inom organisationen.

Anette administrerar också hemsidan www.bef.nu som nu är förnyad och mer lättnavigerad. Här finns ständigt uppdaterade kurskataloger, presentationer och allt annat som rör föreningen inklusive en digital upplaga av BEF-nytt.

Filmen Nike-En bergsprängare premiärvisades. Det är den första i en serie om bergsprängning som förhoppnings-

BEF-appen.

Nya hemsidan.

Hur säkrar man branschens återväxt?

Under dagens sista session diskuteras bland annat utbildnings- och myndighetsfrågor. Ordförande Jan Johansson berättade att SGU, som för statistik över mängden berg som sprängs ovanjord, nu gått ut med en prognos för kom-

vis ska öka kunskapen om branschen bland allmänhet, skolor och myndigheter.

mande år. Mängden sprängd sten under 2016 beräknas till 90 – 95 miljoner ton. En ökning på 10 milj. ton från föregående år. För åren 2018-20 prognostiseras inte mindre än 120 milj. ton/år. En mycket kraftig ökning. Ett problem som måste lösas är hur man får fler att söka sig till bygg- och anläggningsbranschen.

Roland redogjorde för ett nytt initiativ från Byggnads och Sveriges Byggindustrier för att säkra återväxten inom branschen. Alla med någon form av utbildning för bergarbetare och högskoleingenjörer samlas i ett gemensamt projekt där även BEF ingår. Klartecken väntas inom kort.

Eftersom BEF inte är en arbetsgivarorganisation rekommenderade Roland BEF-medlemmarna att gå med även i BI som kan bistå med hjälp vid bland annat fackliga förhandlingar.

Jan Johansson redde ut den något oklara Sevesolagstiftningen angående hantering av mer än 10 ton sprängmedel vid ett och samma tillfälle.

TEXT & BILD: Kjell Duberg

Martin Malmsten riktar ett tack till Roland Netterlind som genomfört sitt sin sista BEF-stämman som vd.

Trots den påtvingade isoleringen bjöd Hotel At Six på en utomordentligt vällsmakande festmiddag.

**Driver miljösafer
samtillsutveckling**

Svante Hagman ny ordförande för Sveriges Byggindustrier

I samband med årets Byggstämman valdes Svante Hagman, NCC AB, till ny förbundsordförande för Sveriges Byggindustrier.

- Det ska bli mycket spännande att leda Sveriges Byggindustrier in i framtiden. Två viktiga framtidsfrågor för oss som bransch är hur vi skapar en sund konkurrens och en hållbar samhällsutveckling. Det är inte minst viktigt eftersom byggbranschen idag utvecklas mycket snabbt och samhällets behov av nya bostäder, vägar och järnvägar är större än på länge, säger Svante Hagman, ny förbundsordförande för Sveriges Byggindustrier.

- En annan viktig fråga är kompetensförsörjning. Många av våra medlemsföretag har idag svårt att rekrytera personal. Därför måste branschen bli mer attraktiv för fler. Jag har själv verkat i byggbranschen i många år och vet att det finns så mycket spännande och roliga saker att jobba med. Jag vill att flera ska få upptäcka det, säger Svante Hagman.

Till ny vice ordförande valdes Carin Stoeckmann, Vd Byggmästar'n i Skåne.

Den tidigare ordföranden Tore Nilsson från Peab AB lämnade i samband med Byggstämman förbundsstyrelsen. Nilsson avtackades för sina insatser i förbundsstyrelsen, som han varit en del av sedan 2012 och ordförande för sedan 2013. Även vice ordförande Jan Henriksson, Q-gruppen AB, avtackades för sina insatser i förbundsstyrelsen.

Sveriges Byggindustriers förbundsstyrelse för perioden 2017/2018 består, efter stämmans två nyval och tre kompletteringsval, av följande elva ledamöter jämte en adjungerad ledamot:

- Svante Hagman, NCC AB (förbundsordförande)
- Carin Stoeckmann, Byggmästar'n i Skåne AB (vice förbundsordförande)
- Mikael Bennarp, FEAB Isolerproffs AB (nyval)
- Sören Bergström, JM AB
- Anette Frumerie, Besqab (kompletteringsval)
- Gunnar Hagman, Skanska Sverige AB (kompletteringsval)
- Thomas Håkanson, Ekens Golv AB (omval)
- Thomas Jansson, NA Bygg AB (omval)
- Roger Linnér, Peab AB (kompletteringsval)
- Urban Nilsson, AB Berggren & Bergman (omval)
- Jonas Steen, FO Peterson & Söner Byggnads AB (nyval)
- Anders Göransson, Castanum Förvaltning AB (Adjungerad)

Utöver Tore Nilsson lämnade även Gull-Britt Jonasson (Finja AB) och Jan Henriksson (Q-gruppen AB) förbundsstyrelsen.

A complete rock service People make the difference

Nobody gives a better
blasting performance...

Hugelsta, 635 02 Eskilstuna.
Tel: 016 13 90 77 Fax: 016 12 87 10

EPC-SVERIGE EPC
GRUPE

The Equipment

The Shotfirer

The Team

Borr & Spräng med Rock'n'roll

Vacker morgon vid Mälaren. Utställarna gör i ordning sina monstrar.

Nisse och Suzanne anländer i en Pontiac Firebird 69:a med en 455:a på 480 hk. Utställnings-skick.

Kvällens fest går till hävderna som den med mest Rock'n'roll. Hårdrocksbandet the Palth hamnade väldigt rätt med sin repertoar. En "trip down memory lane" för de många i publiken som kunde alla texterna och sjöng med för full hals.

För fjärde året i rad bjöd BEF, LIFA, Sandvik och Atlas Copco in till branschmässan vid Aronsborg. Ett tjugotal leverantörer presenterade det senaste inom teknologi och utveckling. Ett ypperligt tillfälle att träffa gamla bekanta, knyta nya kontakter och hålla sig à jour med allt som händer i branschen.

Ett antal seminarier hölls under dagen. Rallystjärnan Tina Thörner avslutade raden av föreläsare. Foton, film och musik mixades i ett härligt tempo när hon berättade om sin lust att alltid testa nya saker, speciellt sånt som folk antytt att hon var dålig på - exempelvis dans

och sång. Men människans inneboende kraft kan förändra det mesta, menar Tina. Hon tackade därför ja till Let's dance där hon kom trea och till sångprogrammet "Rampfeber" som hon vann. Efter att

hon i sin ungdom nekats att bli stridsflygare gav hon sig inte förrän hon fått certifikat att flyga Jas Gripen. De senaste åren är hon en av Sveriges mest populära föreläsare och coach.

BEF arrangerade mässan tillsammans med Atlas, Sandvik och LIFA.

Roland Netterlind överlämnar priset Årets bergentreprenör till Bo Jansén, Åland.

Roland på språng med spänstiga ben och högtalare i handen för att annonsera dagen programpunkter.

Anette Broman, mässans administrativa motor, lägger ut livebilder på BEF-appen.

Daniel Fihlén, säljare Atlas Copco, skakar hand med Carita Broberg om köp av en Flexiroc. Carita är Projektchef Berg Mellansverige på Skanska.

Under lång tid framöver blir det mycket att göra, säger Lars Senf, vd Atlas Copco MRET. Gruvmarknaden vaknar till, kärnboring ökar kraftigt liksom entreprenadmarknaden både ovan- och underjord.

YB Sprängtjänst-folk framför riggen som snart ska levereras till företaget. Liknande bild togs förra året. Det är drag i branschen och en hel del drag i YB.

Austin Sverige har alltid förtäring av högsta klass från sin grill. Austin, som funnits två år i Sverige, introducerar en ny patronerad emulsion från Österrike. En svensk bulkbil kommer till hösten.

Jarle, Tomas och Tor Erik från Blast Manager visar sitt webbaserade system för planering och dokumentation av bergsprängning. Systemet har över 6 500 användare i Norge och nu vill de erövra Sverige.

CME med strategiskt placerad monter. Den stora produkten är slipmaskiner för stiftborkronor vars service sköts av CME i Göteborgsområdet och av RBT och Atlas Copco i övriga Sverige.

EPC täcker in Sverige med 11 laddtruckar som utgår från 5 bukdepåer spridda från Björkdal i norr till Boalt i söder.

EPC:s mässbemanning: Patrik Norén, Mattias Dahlqvist, Jens Alverup och Dennis Persson. Inne i tältet Stefan Hansson.

Michel Ahlström på Transtronic. Företaget tillverkar och marknadsför instrumentering och mätutrustning för entreprenad-, bergmaterial- och gruvsegmenten.

Sandviks mässbemanning framför en Ranger DX 800 med ljuddämpad matarbalk, riggen är på väg till Uppländska Bergborr. Längst t.h. Tor Einar Norbakk, vd SM Rock Technology.

Stefan Persson visar en fullutrustad DC130Ri och berättar att nya Ranger DX900i med enhålsautomatiska ska lanseras i september i Tammerfors.

Värnamo Sprängtjänst fördjupar sig i Commandons nya avancerade borrstyrning.

OY FORCIT AB är ett traditionsrikt kemiföretag under ständig utveckling, specialiserat på tillverkning av sprängämnesprodukter för civilt och militärt bruk. Företaget är den ledande tillverkaren av sprängämnen i Finland. I koncernen ingår bl.a. BergUtbildarna, Spijkerman Berg- och Sprängteknik, Bergsäker AB, Bergcon AS, Forcit Sweden AB, Forcit Norway AS och Forcit International Oy.

Steve Egelstam, RBT, säljer bl.a. Super Wedge och japanska borrkronor. Här med sin smidiga och nedbrytningsbara engångsplugg. Ny service är slipning av borrkronor som hämtas och lämnas samt renovering av slipmaskiner på riggar i samarbete med CME.

L5 har lång erfarenhet av maskinstyrning, 3D-positionering och optiska instrument. Här demonstreras "Hägring" som blandar verkligheten med de objekt man lagt in.

Patrik pekar på en Sandvik DX800 försedd med ett avancerat L5 GPS-system med inbyggda lutningsgivare som kan mäta från lutande stång och borra mot 3D-modeller.

Martin och Patrik vid en Atlas T30 försedd med ett kostnadsbesparande L5 GPS höjdsystem. Man knappar in hålbotten som då hålls på centimetern oavsett hur riggen står.

Dani Wenberg, HELSO OY, ställer ut på mässan för första gången. Den stora produkten är borrkronor vars kvalitet grundar sig på företagets egen produktutveckling under 30 år.

IMPAB med säljarna Bosse Bäckgren, borrstål, Kaj Hellner, verktyg, Boban Boskovic, borrstål, och Henrik Ellned vd. Direktimport möjliggör kvalitetsprodukter till bra pris.

Leica Geosystems, för första gången på mässan, kommer starkt inom mät/positioneringsutrustning, nu även för borrar. Denna drönare som stabilt lyfter 2 kilo i 12 m/s väckte vill-ha-känsla.

LIFAs bemanning framför BBURG HD715, en borrhög som introducerades förra året. Den är helt tillverkad i stål och har Volvomotor och bormaskin från Montabert. Förutom produkter för berg-och jordborring, demolering och mätning säljs nu också prospekteringsutrustning.

LIFA är återförsäljare för Robbits produkter. På bilden Atte Borgenström och Daniel Palander, från Robbit Finland.

Norab erbjuder bulk från egen fabrik och förutom en omfattande leverans- och laddservice också inmätning, VOD-mätning och film på varje salva. Magnus Lindelöf, Uddevalla, och Andreas Moqvist, Stockholm, underhåller gästerna i tältet.

Orica är världens största leverantör av kommersiella sprängämnen och sprängsystem. Tändarna som tillverkas i Sverige går till 90 procent på export. I Sverige är det full fart på alla våra 10 laddtruckar, säger Ola som tillsammans med Michael såg till att besökarna trivdes och fick lära sig ett och annat.

Håkan Halje, vd Thorns i Virserum, berättade att företaget tillverkar 3 000 sprängmattor/år av 6 600 ton lastbilsdäck.

Malin och Ulf från Sveriges hetaste teknikbolag enligt Affärsvärlden, Facecover Sweden. TIKI Respirator är ett smidigt andningsskydd som bara väger 360 gram. Det skyddar mot kvarts, rök och andra farliga partiklar. Kraften mäts i varje andetag och den luft och det tryck som behövs levereras automatiskt. Produkten har fått en jättemarknad i Tyskland och Japan. Ulf är vd och utvecklare.

Fredrik Viking, Viive Tuuna och Anette Broman informerade om sprängutbildning både nationellt och internationellt. Det börjar röra på sig inom PECCS.

Ett 250-tal hade bokat in sig till festmiddagen. Skön stämning vid borden. Mälarens vatten lyste intensivt i solnedgången.

Per-Arne Skoglund, Forcit, som fyllde 60 år under mässan hyllas av församlingen. Han anhöll vördsamT Tina Thörner om en grattiskram, vilken beviljades.

Här hurras det för ytterligare en jubilar, Xxxxx som fyllde 30 år.

??

Bandet "the Palth" var helt rätt. Flera av bergsprängarna kände sig manade att förstärka bandet.

Årets bergentreprenör diggar med Tina.

Parallellt pågick intensiva duster i bordsfotboll och biljard. Ulrika mycket koncentrerad.

Text och foto: Kjell Duberg

Årets Bergentreprenör

På Borr o Sprang delades BEFs utmärkelse Årets Bergentreprenör –RG Award ut. Utmärkelsen delas ut till minne av Rune Gustavsson som var initiativ tagare till BEF.

Urvalskriterier är:

- Entreprenörskap ,d.v. s. förmåga och vilja till ständig utveckling
- Helhetssyn d.v.s. förmåga at förstå nödvändigheten av tekniska, ekonomiska och sociala parametrar i företaget.
- Välrenommerad över tiden hos samtliga branschintressenter.

BEFs styrelse som är beslutande jury tog denna gång också hjälp av en webbenkät bland medlemmarna.

Klar segrare blev Bo Jansén – **Stort Grattis**

”Min far var bergsprängare så det blev naturligt att börja med det eftersom jag inte hade några högskoleplaner” börjar Bosse, *Bergsprängaren Bo Jansén AB*, när vi frågar honom varför han började med bergsprängning. ”Det var -97 som jag köpte min fars maskinpark och blev egen, som egentligen inte va så mycket att hurra för. Det var en Commando från -88 som borde varit bland dom första från bandet och en Mercedes Unimogg som transport lastbil. Det kan man säga att det är att börja från noll, eller lite under nollan egentligen” fortsätter Bosse. 2000 fick Bosse ett lite större projekt

som gjorde att han köpte en ny Commando vilket blev en vändning för verksamheten.

När vi frågar honom varför han valt att vara med i en Svensk branschförening som Ålänning så svarar han att eftersom Åland är svenskspråkigt så är det naturligt att vända sig till BEF då de föreningar som finns i Finland endast är på finska.

”Att vara med i BEF är ett sätt att hänga med i utvecklingen och få tillgång till kurser och knyta nya kontakter. Nya kontakter är nästan de viktigaste. **Jag brukar säga att åka på olika BEF – möten är en form av själavård, så man kan få ny inspiration för jobbet**”. Priset är en check på 25 000 kr samt ett personligt ex av konstnärinnan Assi Kauppi

Årets Bergsprängarstudent

BEFs och Sandviks utdelande av stipendiet Årets Bergsprängarstudent har en 10 årig tradition.

Det är elever från de gymnasieskolor som har bergssprängning på kursplan som vår välja ut sin ”bästa” elev.

I år fick Alexander Gustavsson från Stockholms Byggtkniska Gymnasium och Albin Eriksson från Spångbergsgymnasiet utmärkelsen som bestod av Diplom, Check på 10 000 kr och ett studiebesök till Sandviks fabrik i Finland.

Stort Grattis

Ny granskning avslöjar Trafikverkets brister

Trafikverket behöver bättre kunskap om vägarnas slitage för att underhållet ska kunna utföras så kostnads-effektivt som möjligt. Det är en av slutsatserna i den granskning som Riksrevisionen publicerar i dag. Riksrevisionen har granskat effektiviteten i Trafikverkets underhåll av det statliga vägnätet.

Granskningen visar bland annat att vägarnas tillstånd har förbättrats sedan 1990-talet – trots en 30-procentig ökning av trafiken och utan att de årliga kostnaderna för vägunderhåll har ökat.

Riksrevisionen identifierar trots detta ett antal faktorer som visar att vägunderhållet i Sverige kan bli mer kostnadseffektivt. Det handlar framför allt om brister i informationen om hur omfattande, och vilken sorts, skador de olika vägsträckorna har. Det gäller både

Trafikverket på Nordic Rail. Foto: Branschaktuellt.se

slitaget på asfalten och tillståndet under vägytan.

– Det behövs bättre information om i vilket skick vägnätet är, till exempel vad gäller äldre motorvägar. Trafikverkets svårigheter att beskriva behovet av underhållsåtgärder riskerar att leda till högre kostnader i framtiden, säger riksrevisor Ingvar Mattson.

En annan faktor som begränsar möjligheterna till maximal effektivitet i underhållet är bristen på bekräftade samband mellan vägarnas skick och

samhällsekonomiska aspekter.

– Det handlar om att skapa ny kunskap om vid vilken nivå på slitaget som underhåll bör ske för att vi ska nå en högre samhällsekonomisk effektivitet i avvägningen mellan underhållskostnader och till exempel trafiksäkerhet och komfort, säger projektledare Erik Trollius.

Riksrevisionens granskning belyser även Trafikverkets finansiering, som i vissa fall hindrar myndigheten från att genomföra underhållsarbeten vid rätt tidpunkt och till så låg kostnad som möjligt.

– Vi anser att regeringen i det sammanhanget bör överväga om Trafikverket ska få utökat handlingsutrymme att använda sin anslagskredit för att kunna hantera kostnadsvariationer på grund av väderförhållanden och kraftigt förändrade råvarupriser, säger Ingvar Mattson.

Implenia renoverar Getingmidjan

Implenia vinner nytt kontrakt i hjärtat av Stockholm – renovering och upprustning av Getingmidjan.

I projektet ingår upprustning av en 2 km lång vältrafikerad järnvägssträcka samt utbyte och reparation av tunga konstruktioner såsom broar och tunnlar.

Kontraktet är värt omkring 885 miljoner kronor.

Implenia har säkrat kontraktet för upprustning av Getingmidjan. Trafikverket har tilldelat Implenia uppdraget.

Getingmidjan är en viktig del av Sveriges järnvägsnät och är en av de mest trafikerade sträckorna i hela landet, med ett snitt på ett tåg var tredje minut. Den befintliga anläggningen byggdes på 1950-talet och är inte anpassad för dagens trafik.

Kontraktet omfattar upprustning av en 2 km lång järnvägssträcka samt utbyte och reparation av tunga konstruktioner såsom broar och tunnlar. Fem järnvägsbroar och två gångbroar samt både Ridderholmstunneln på 120 meter och Södertunneln på 600 meter kommer att renoveras för att möta kraven.

Det är ett komplext projekt inom infrastruktur och Implenia löser därför logistiken främst på vatten med pontoner, båtar och annan tung marin utrustning.

I samband med förberedande arbeten för Getingmidjan är Implenia redan på plats sedan 2016, Lilla Getingmidjan. Kontraktet är värt SEK 885 miljoner och startar under sommaren 2017 och tar cirka fyra år att slutföra.

– Vi är stolta och glada över att kun-

na få visa vår omfattande expertis inom ett projekt som är så viktigt för Sverige. Det är även glädjande att vi får vara en del av en hållbar utveckling av Stockholm, säger Fredrik Björckebaum, vd för Implenia Sverige AB.

Susanne Bengtsson 12 Apr 2017

FAKTA

- Implenia är det ledande bygg- och anläggningsföretaget i Schweiz med starka positioner i Tyskland, Österrike och på den skandinaviska infrastrukturmarknaden. Implenia grundades 2006 genom en sammanslagning av två schweiziska företag.
- Förvärvade Bilfinger Construction 2015.
- Implenia jobbar med tre entreprenader i Förbifart Stockholm; Johannelund, Lunda och Hjulsta Södra.
- Implenia med huvudkontor i Dietlikon nära Zürich har fler än 8 200 medarbetare i Europa.

Entreprenör bunden till takpris för att ha lämnat en ungefärlig prisuppgift

I slutet av förra året meddelade hovrätten för Västra Sverige dom i ett entreprenadmål (mål nr T 1461-15) som bl.a. behandlade frågan om en entreprenör hade lämnat en ungefärlig prisuppgift som avses i 36 § andra stycket konsumenttjänstlagen med innebörden att entreprenörens rätt till ersättning för konsumententreprenaden begränsades av ett takpris.

Bakgrund till tvisten

Ett par makar anlidade en entreprenör för att uppföra en villa i enlighet med ritningar som makarna tagit fram. Parterna var överens om att uppdraget skulle faktureras på löpande räkning i enlighet med bestämda timpriser. Ett skriftligt avtal upprättades inte förrän ca tio månader efter att entreprenören påbörjat arbetena och innehöll bl.a. en hänvisning till ett tidigare lämnat budgetförslag.

Entreprenören utförde arbetena efter makarnas önskemål och fakturerade löpande. Makarna betalade intill ett belopp om 15 miljoner kronor. Entreprenören hade då kvarvarande krav på ca 4,4 miljoner kronor för utfört arbete som denne ville ha betalt för.

Makarna ansåg att en ungefärlig prisuppgift lämnats

Makarna invände bl.a. att den kvalificerade gissningen som entreprenören hade lämnat i budgetförslaget var en ungefärlig prisuppgift. Entreprenören skulle då som mest ha rätt till ett belopp motsvarande den ungefärliga prisuppgiften med ett påslag om 15 procent, vilket skulle utgöra ett takpris för entreprenaden.

Entreprenören ansåg inte att en ungefärlig prisuppgift lämnats

Entreprenören menade att den kvalificerade gissningen i budgetförslaget inte var en ungefärlig prisuppgift. Entreprenören menade vidare att uppdraget, i tiden efter att uppgiften lämnats, hade kommit att förändras i sådan omfattning att uppgiften i vart fall inte avsåg den entreprenad som senare utfördes. Entreprenören skulle därför inte vara bunden vid något takpris och om ett tak-

pris gällde omfattade det i vart fall inte senare tillkommande arbeten.

Betydelsen av att lämna ungefärlig prisuppgift

Bestämmelsen i 36 § andra stycket konsumenttjänstlagen innebär att om näringsidkaren lämnat konsumenten en ungefärlig prisuppgift så får prisuppgiften inte överskridas med mer än 15 procent, oavsett om ett högre pris är skäligt. Prisuppgiften binder alltså näringsidkaren till ett takpris för tjänsten. Knäckfrågan i målet var om entreprenören i budgetförslaget, som avtalet hänvisade till, hade lämnat en ungefärlig prisuppgift.

Budgetförslaget

Entreprenören hade bifogat budgetförslaget i ett mail som skickades till makarna i entreprenadens startskede, innan arbetena påbörjats. Budgetförslaget var även en del av parternas kontraktshandlingar genom att man hade hänvisat till det i kontraktet. Frågan var om detta kunde anses vara en ungefärlig prisuppgift.

Förslaget utgick från de ursprungliga ritningarna som senare hade justerats successivt. I budgetförslaget hade entreprenören uppgett att priset var svåruppskattat men lämnat en kvalificerad gissning om ca 16 miljoner kronor. Det lämnades samtidigt ett förslag på en alternativ lösning som skulle kosta ca 12,5 miljoner kronor.

Entreprenören ansågs ha lämnat en ungefärlig prisuppgift

Hovrätten konstaterade att det krävs att en uppgift om pris är så konkret och precis att det framstår som en reell prisuppgift. Därefter konstaterades, utan någon vidare motivering, att prisuppgiften i budgetförslaget var tillräckligt precis för att kunna vara en ungefärlig prisuppgift.

I budgetförslaget hade lämnats ett alternativt förslag på 12,5 miljoner kronor. Det var dock uppgiften om 16 miljoner kronor som ansågs vara den ungefärliga prisuppgiften då den avsåg entreprenaden som helhet. Med justering för ett räknefel konstaterade hovrätten att den

prisuppgift som lämnats var 15,4 miljoner kronor.

Prisuppgiftens preciserade utformning tycks i och för sig inte ensamt ha inneburit att en ungefärlig prisuppgift hade lämnats. Hovrätten la nämligen även vikt vid att budgetförslaget var en del av parternas avtal och, kanske främst, det sätt parterna hade använt dokumentet på. Budgetförslaget, som varit med som underlag på parternas ekonomimöten, hade ”tillmätts väsentlig betydelse” vid parternas ekonomiska överväganden i entreprenaden. Det hade dessutom betydelse att budgetförslaget, innan avtalet tecknades, under nära ett års tid hade varit aktuellt mellan parterna medan entreprenaden påbörjats.

En kombination av att prisuppgiften var preciserad, att budgetförslaget hade ställning som avtalshandling och den betydelse budgetförslaget hade haft mellan parterna innebar enligt hovrätten att en ungefärlig prisuppgift hade lämnats.

Något om skäligt pris

Eftersom en konsument inte är skyldig att betala mer än vad som är skäligt prövade hovrätten bl.a. även frågan om prisets skälighet. Det ska noteras att den ungefärliga prisuppgiften inte omfattade ändrings- och tilläggsarbeten som beställts utöver de arbeten som ingick i budgetförslaget. Entreprenören kunde däremot inte bevisa att det beställts mer än makarna medgett. Frågan var om takpriset för entreprenaden med tillägg för ändrings- och tilläggsarbeten översteg vad som var skälig ersättning.

Hovrätten kom fram till att priset inte översteg vad som var skäligt och la störst vikt vid ett sakkunnigutlåtande som entreprenören åberopat. Det verkar även ha haft betydelse att makarna inte gjort någon invändning om att onödigt arbete utförts. Om sådan invändning skulle framställas av en konsument skulle det ligga på entreprenören att bevisa att arbetet varit nödvändigt.

Avslutande synpunkter

Entreprenören hade begärt ca 4,4 miljoner kronor och fick i tingsrätten rätt till 2,8 miljoner kronor och i hovrätten till 3,6 miljoner kronor. Det ger en antydning

om vilka skilda resultat som kan nås vid prövning av en tvist.

Ofta har bevisbördans placering i ett mål stor betydelse för parternas möjlighet till framgång i rättsprocessen. För näringsidkare som arbetar mot konsumenter är det bra att ha i minnet att näringsidkaren som utgångsläge har en betydligt tyngre bevisbörda än konsumenten. Konsumentreglerna (vid småhusentreprenader, d.v.s. nybyggnad och tillbyggnad av vanliga bostadshus) innebär bl.a. att om inte annat framgår av skriftligt avtal eller omständigheterna i övrigt anses parternas avtal vara det konsumenten påstår i fråga om priset eller grunderna för hur priset bestäms och vad som ingår i priset.

För en näringsidkare är av betydelse att ha rutiner för att på förhand säkra

bevisning genom att dokumentera det som överenskommit, vanligtvis i ett skriftligt avtal. Det gäller som framgår konsumentens begäran om ändringar i förhållande till ursprungligt beställt. På så vis kan man i en tvist förhoppningsvis uppfylla sin bevisbörda och nå framgång med sitt krav på konsumenten. Målet ovan visar dock att även om parterna har ett skriftligt avtal kan det drabba näringsidkaren om avtalet är otydligt. I detta fall var det troligen en överraskning för entreprenören att man ansågs ha bundit sig till en ungefärlig prisuppgift när entreprenadarbetena kom att skilja sig från vad som diskuterats innan prisuppgiften lämnats.

Att skriva avtal är alltså inte tillräckligt utan avtalskrivningen måste vara tydlig, t.ex. genom att specificera en

prisuppgift och vilket arbete som ingår. Man bör utgå från att avtalet inte skrivs för tiden då man är överens utan får sin verkliga betydelse om man blivit oense med sin motpart. Det är därför nyttigt att tänka efter på förhand hur man på ett tydligt sätt dokumenterar vad som överenskommit.

Cecilia Vesslén, WA Advokatbyrå

Ny Serie:
PLATINUM

Kontakta:
Daniel Lång, 070-678 19 75

DESROCK
EST. **10**
ROCKTOOLS

Gilla oss på facebook

MITSUBISHI
AMITSUBISHI MATERIALS

www.desrock.se

Razzia mot byggarbetsplats

Nio personer frihetsberövades efter att Gränspolisens och Arbetsmiljöverket gjort en razzia mot ett bygge i Huddinge. Byggnadsarbetarna saknade tillstånd att arbeta i landet.

Flera bolag riskerar att få sanktionsavgifter, bland annat för att de inte anmält till Arbetsmiljöverket att de använt sig av utstationerad arbetskraft.

Det var för ett par veckor sedan som polis ihop med ett antal myndigheter slog till mot ett bygge i Huddinge, där uppförande av ett antal flerfamiljshus med cirka hundra lägenheter pågår. Tillslaget gjordes efter att underrättelseinformation visat att det fanns oegentligheter där.

Nio personer, enligt SVT från Uzbekistan, omhändertogs eftersom de saknade arbetstillstånd.

– Vi hittade tio personer som inte hade tillstånd att arbeta eller vistas i Sverige. Nio stycken omhändertogs. I normala fall får vi 1-2 träffar vid ett sådant här tillslag, säger Jerk Wiberg vid Gränspolisens.

– Personerna hade uppehållstillstånd i andra EU-länder, vilket gjorde det ganska lätt att skicka dem vidare.

Flera bolag riskerar nu att få sanktionsavgifter, hur mycket är ännu inte bestämt.

– Arbetsplatsen i sig var välkött, den var långt från det värsta jag sett. Men det visade sig att det fanns brister, säger Mikael Roos, inspektör på Arbetsmiljöverket.

Bland annat saknades det fallskydd och en arbetsmiljöplan.

En av underentreprenörerna på bygget riskerar dock högre sanktionsavgifter.

– Det är en underentreprenör som inte anmält till Arbetsmiljöverket att de använt sig av utstationerad arbetskraft, säger Mikael Roos.

Flera myndigheter, bland andra Arbetsmiljöverket, gränspolisens, Migrationsverket och Ekobrottsmyndigheten har fått ett regeringsuppdrag att komma åt den osunda konkurrensen inom vissa branscher. Ett anslag från regeringen i december 2016 gjorde det möjligt att arbeta på det här sättet.

– Vi arbetar i myndighetsövergripande team och syftet är att komma åt osund konkurrens i byggbranschen, säger Mikael Roos.

Anna Sjöström
Susanne Bengtsson
9 Maj 2017

Maskiner & Reservdelar!

Vi säljer och hyr ut tryckluftsdrevna och hydrauliska bergbormaskiner.

I vårt sortiment har vi också gruvlampor, tändapparater, reservdelar, borr med mera till dig som jobbar inom gruv-, bygg- och stenindustrin.

Vi utför även reparationer på Era maskiner.

Saxdalsvägen 2, Blötberget, 771 65 Ludvika
Tel kontor 0240-374 95, Tel lager 0240-370 01
Fax 0240-376 58
Mobil 070-744 56 66, 070-637 36 29
E post info@gruvteknik.com
www.gruvteknik.com

HELSO OY

ROCK TOOLS

Förmånliga kvalitets BORRVERKTYG

Västanbyнкуja 3, 10600 TAMMISAARI, FINLAND
TEL. +358 19 246 1101, FAX +358 19 241 3031
E-mail: info@helso.fi - www.helso.fi

Allriskförsäkring för entreprenadverksamhet - omfattar skada på entreprenaden och kan dessutom skydda mot skadeståndskrav från beställaren

En allriskförsäkring ger ett brett skydd för skador och ersätter inte bara vissa angivna risker såsom brand, vatten och inbrott som traditionell egendomsförsäkring utan omfattar de flesta typer av skador som kan uppstå genom exempelvis heta arbeten, grävning, schaktning och sprängning m.m.

Den som i sin yrkesverksamhet riskerar att bli ersättningsskyldig för skador på annans egendom kan teckna egendomsförsäkring till förmån för ägaren av egendomen. För entreprenadverksamhet kan allriskförsäkring tecknas som omfattar skada på beställarens befintliga egendom.

Allriskförsäkringens omfattning

Försäkringen gäller för fysisk skada på eller förlust av försäkrad egendom. Enligt Ifs standardvillkor för entreprenadförsäkring omfattas skada på försäkringstagarens egendom, arbetsprestationer och hjälpmedel. Utöver detta innehåller allriskförsäkringen också ett skydd för skada på beställarens så kallade befintliga egendom.

Med befintlig egendom avses egendom inom eller i anslutning till arbetsområde som tillhör försäkringstagarens beställare om denne är byggherre. Ifs standardomfattning på allriskförsäkring för entreprenadföretag ger ett skydd för

skada på befintlig egendom på upp till 5 miljoner kronor.

Oförutsedd skada

Det grundläggande villkoret för allriskförsäkring är att skadan ska ha varit oförutsedd för att kunna ersättas. Innebörden av begreppet oförutsedd har således stor betydelse för hur en skada regleras. En bedömning huruvida en skada inträffat oförutsett får göras i det enskilda fallet. Som allmän huvudregel gäller dock att försäkringen inte ersätter skada på grund av skaderisk som den försäkrade eller dennes arbetsledning borde ha uppmärksammat och motverkat.

Skyldighet att teckna allriskförsäkring samt beställarens rättighet att vända sig direkt mot försäkringsbolaget med en skadeanmälan

Enligt AB 04 och ABS 09 ska entreprenören ha allriskförsäkring för skador på entreprenaden. Även om det inte finns krav på allriskförsäkring avseende befintlig egendom ingår detta ofta i försäkringens standardomfattning. Villkoren kan dock variera mellan försäkringsbolagen.

Om beställaren är byggherre ska denne enligt AB 04 och ABS 09 vara medförsäkrad, vilket ger beställaren rätt att vända sig direkt till försäkringsbola-

get med en skadeanmälan. Är beställaren själv entreprenör ska denne teckna egen försäkring.

Fördel och begränsning med allriskförsäkring

Allriskförsäkringen är ett komplement till ansvarsförsäkringen som täcker ersättningsskyldighet för skada enligt lag eller branschavtal. Fördelen med att få en skada reglerad genom allriskförsäkring är att någon vållandeutredning normalt sett inte behöver göras såsom vid ansvarsförsäkring.

Särskilt för sprängningsverksamhet kan allriskskyddet för skada på beställarens befintliga egendom vara värdefullt att ha. Om skada inträffar på byggnad, som beställaren äger, i anslutning till arbetsområdet bör skadan i första hand prövas på entreprenörens allriskförsäkring (om skadan uppstått oförutsett).

En verksamhetsutövarers så kallade strikta ansvar (ansvar oberoende av vållande) för skada på tredje mans egendom omfattas emellertid inte av allriskförsäkring. Sådana skador får hanteras inom ramen för ansvarsförsäkring.

Johannes Moberg

Stipendium Bergsskolan Filipstad

SBMI, BEF och Sandvik utdelar traditionsenligt ett stipendium till bästa elev i avgångsklassen.

Årets stipendiat blev Niclas Engström.

Stort grattis

Auktorisering

Auktoriserade Bergsprängare i dagsläget

Alingsås Sprängtjänst AB	Hundprofil	Skullman Bergsprängning
Andersson & Rask Åkeri AB	Hässlehult Sprängtjänst	Sprängarbeten i Trönedal AB
Andreasson Väg & Bygg AB	Källgren & Söner AB	Spräng och Mätkonsult i Nora AB
Berg & Byggteknik i Norberg AB	Lindbergs Sprängtjänst	Sten & Betongteknik i Katrineholm
Bergsprängaren Forsberg AB	& Pyroteknik AB	Sten-Gunnar Karlsson
Bertil Almqvist Bergsprängning AB	Lisas Bergsprängning AB	Stens Bergborrning
Björknäs Bergsprängning	Magnus Schakt AB	Svensk Maskinborrning
Björnsätters Berg & Transport AB	Markströms Dyk & Sprängteknik AB	Thorins Sprängnings AB
Ducimus Blasting AB	NCC Roads	Uddevalla Bergsprängning AB
Enjis Bergsprängning AB	Nerikes Bergsprängning	Uppländska Bergborrnings AB
Frentab Entreprenad & Söner AB	Nitro Entreprenad AB	Voglers Sverige AB
Hallstahammars Sprängtjänst AB	Norrbottnens Bergteknik AB	Värnamo Sprängtjänst AB
Hammarö Bergsprängning AB	RG Bergkonsult AB	ÅG Sprängare AB
Hermans Maskin AB	Robbans Last & Trucktjänst	Östervallskogs Allteknik AB
Hildings Bergsprängning AB	Roger Sprängare	

Pan – European Competency Certificate for Shotfirers by European Federation of Explosive Engineers

Arbetet med att färdigställa och fin-slipa utbildningsmaterialet inför den första testomgången i december går nu in i sitt slutskede. Det är mycket detaljer i materialen som diskuteras och modifieras.

ner som är aktiva inom utbildning i vår bransch. Om du är intresserad av att vara med på pilottestet så är det bara att höra av sig till oss på BEF, så informerar

vi om alla detaljer kring genomförandet.

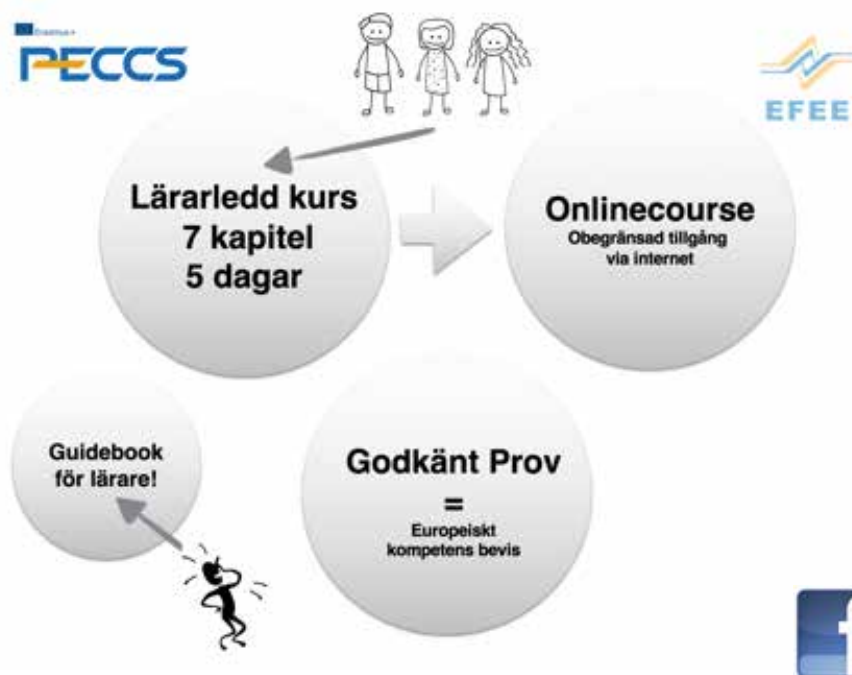
www.shotfirer.eu/
anette@bef.nu

De 7 kapitlen är:

- Type of rock /Geology
- Drilling and Machinery
- Explosives
- Initiation systems
- Blasting Theory
- Blasting close to structures
- Tunneling

Det kommer att bli spännande att se hur kurserna kommer att tas emot. Testkurserna kommer att genomföras på engelska och av de personer som tagit fram och bearbetat materialet. I samband med testkursen kommer det också att presenteras ett antal övningsfrågor till materialet.

Vi söker deltagare till den första av tre testkurser. Vi vänder oss till perso-

Since 1989
HELSO OY
 ROCK TOOLS

Rock drilling tools for better value

Västanbygränd 3, FIN-10600, EKENÄS

TEL. +358 19 246 1101, FAX +358 19 241 3031, E-MAIL: info@helso.fi, WEB: www.helso.fi

Gå en kurs hos oss i höst!

www.bef.nu/utbildning/

EXPLOSIV
 utbildning

- * Grundkurs i sprängteknik
- * Repetitionskurs i sprängteknik
- * Sprängteknik Ovanjord
- * Sprängteknik Underjord
- * Sprängarbetsledare
- * Föreståndare sprängämnesförråd
- * Dolkurser
- * Safe-T-Cut
- * Auktoriserad bergsprängare
- * AMA
- * AB
- * Specialkurser

anette@bef.nu

Förslaget: Branschskolor ska säkra byggkompetens

Regeringen vill införa branschskolor på prov

Regeringen ser ett minskande intresse för yrkesutbildningar och många branscher, däribland byggindustrin, uttrycker oro för sin framtida kompetensförsörjning. Beräkningar visar att det kan saknas upp till 40 000 medarbetare i byggbranschen fram till 2025.

För att stärka kompetensförsörjningen lägger regeringen nu förslag om att införa försöksverksamhet med branschskolor.

– Vi behöver utveckla möjligheterna att läsa smala gymnasiala yrkesutbildningar över hela landet. De är basen i industrins och välfärdens kompetensförsörjning. Nu inleder regeringen arbetet med att inrätta branschskolor för att på så sätt säkerställa att utbildningar med litet elevunderlag kan bedrivas på fler orter. Så utvecklar vi den svenska modellen, säger gymnasie- och kunskapslyftsminister Anna Ekström (S).

Läs också: Sveriges Byggindustrier välkomnar förslag om branschskolor

Förslaget innebär att gymnasieskolor ska kunna erbjuda yrkesutbildning även om elevunderlaget inte räcker för

Bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2017 och tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2018. Försöksverksamheten föreslås pågå under fem år. **Foto:** Colourbox

att ge alla yrkeskurser i den egna skolan. Vissa yrkeskurser ska kunna ges på en branschskola där eleverna kan läsa delar av sin yrkesutbildning.

"Det innebär att elever kan bo kvar hemma under huvuddelen av sin utbild-

ning. På det sättet ges elever förbättrade möjligheter att välja yrkesutbildningar inom områden där det finns goda möjligheter till inträde och etablering på arbetsmarknaden", skriver regeringskansliet i ett pressmeddelande.

Sveriges Byggindustrier välkomnar förslag om branschskolor

"Mycket bra att regeringen nu lägger fram den efterlängtdade propositionen", kommenterar branschorganisationen.

Under torsdagen presenterade regeringen ett förslag som syftar till att skapa bättre möjligheter att erbjuda yrkesutbildningar på fler platser i landet. Detta genom att införa försöksverksamhet med branschskolor.

Sveriges Byggindustrier ställer sig positiva till förslaget.

– Det är mycket bra att regeringen nu lägger fram den efterlängtdade propositionen om branschskolor. Vi ser det som ett viktigt steg i rätt riktning för att skapa ett mer välfungerande system för yrkesutbildning, kommenterar Lars Tullstedt, expert på kompetensförsörjning på Sveriges Byggindustrier, i ett pressmeddelande.

Lars Tullstedt, expert på kompetensförsörjning på Sveriges Byggindustrier. **Fotograf:** Rosie Alm

Läs också: Förslaget: Branschskolor ska säkra byggkompetens

Genom branschskolorna skapas nya möjligheter för kvalitetssäkrad yrkesutbildning även för yrkesgrupper som inte är så numerärt stora, menar Sveriges Byggindustrier.

– Vi har flera branschorganisationer inom Sveriges Byggindustrier som är intresserade av denna försöksverksamhet. Både Golvbranschen och Mur- och Putsentreprenörerna har kommit långt i ett förberedande arbete. Nu står de i startgroparna tillsammans med Stockholms byggtkniska gymnasium respektive Bräcke gymnasiet i Göteborg för att komma igång. Andra branschföreningar har visat intresse och vi hoppas att de också kan komma igång inom ramen för försöksverksamheten, säger Lars Tullstedt.

Försöksverksamhet med branschskolor

Hösten 2018 ska en försöksverksamhet med branschskolor kunna sättas i drift för att förbättra gymnasiernas möjligheter till yrkesutbildningar.

Branschskolor kan vara ett värdefullt komplement till gymnasieskolor där elevunderlaget är för litet för att de ska kunna erbjudas vissa yrkesutbildningar. Det anser regeringen som därför vill införa en försöksverksamhet med beräknad utbildningsstart hösten 2018.

Maskinförare är bara en av flera branscher där det råder brist på kompetenta yrkesutövare samtidigt som de yrkesinriktade utbildningsplatserna är allt för få. Regeringen konstaterar nu att det kan saknas så mycket som 100 000 gymnasialt yrkesutbildade redan år 2025. Därav kan ungefär 40 000 hänföras till byggbranschen.

För branschorganisationen Maskinentreprenörerna är problemen inte speciellt överraskande. Med vd Hampe Mobärg i spetsen har organisationen hissat varningsflaggan i flera år i och med att många kommuner fått problem att fylla sina gymnasiala maskinförarutbildningar. Maskinentreprenörerna har därför valt att initiera och bygga upp utbildningscenter på sju orter runt om i Sverige där det även bedrivs vuxen-

utbildning och annan central kursverksamhet.

– **Men det räcker inte.** Vi måste få regering och riksdag att förstå att det är nödvändigt att satsa mer på utbildningar som ger jobb direkt efter avslutad skola. Annars får fler än maskinentreprenörer problem, har Hampe Mobärg tidigare sagt till Leveranstidningen Entreprenad.

– Som jag ser det är det nu ganska nära ett haveri. När 80 procent av våra medlemsföretag säger att de har svårt att få tag på rätt folk, då börjar det bli riktigt allvarligt. För det här är företag som Sverige måste ha för att klara nödvändig utbyggnad av samhällets viktigaste funktioner, sade Hampe Mobärg också.

Glädjande nog börjar nu även regeringen förstå allvaret i situationen och gymnasie- och kunskapslyftsminister Anna Ekström föreslår en försöksverksamhet med branschskolor. Tanken är att yrkesutbildningar med för få elever kan låta eleverna genomföra vissa yrkeskurser på branschskolan och därmed bo kvar hemma under större delen av utbildningen.

Förhoppningen är att det ska bli mer attraktivt för eleverna att söka sig till yrkesutbildningar inom områden där det finns goda möjligheter till inträde

och etablering på arbetsmarknaden om studierna kan bedrivas närmare hemmet. Ett incitament för gymnasierna att hoppa på erbjudandet är att den gymnasieskola som ingår avtal med en branschskola ska kunna söka statsbidrag för att ersätta branschskolan.

– Vi behöver utveckla möjligheterna att läsa smala gymnasiala yrkesutbildningar över hela landet. De är basen i industrins och välfärdens kompetensförsörjning. Nu inleder regeringen arbetet med att inrätta branschskolor för att på så sätt säkerställa att utbildningar med litet elevunderlag kan bedrivas på fler orter, säger Anna Ekström.

Förslaget har tagits emot väl av fler branscher, bland annat Sveriges Byggindustrier.

– **Det är mycket bra** att regeringen nu lägger fram den efterlängtdade propositionen om branschskolor. Vi ser det som ett viktigt steg i rätt riktning för att skapa ett mer välfungerande system för yrkesutbildning, säger exempelvis Lars Tullstedt, expert på kompetensförsörjning på Sveriges Byggindustrier.

Bestämmelserna föreslås träda i kraft 1 augusti 2017 och tillämpas på utbildning som påbörjas efter 1 juli 2018.

Så vill Sveriges Bygginstrumenter lösa kompetensbristen

Branschorganisationen lämnar förslag till regeringen.

Sveriges Bygginstrumenters tillförordnade vd Mats Åkerlind har blivit inbjuden av statsminister Stefan Löfven (S) samt bostadsminister Peter Eriksson (MP) för att diskutera kompetensförsörjning inom byggbranschen.

– Det råder stor brist på kompetens inom byggbranschen där över 60 procent av våra medlemsföretag uppger att bristen på just arbetskraft är ett hinder för att de ska kunna växa. För att klara kommande åldersavgångar behöver vi över 40 000 nya medarbetare och för att överhuvudtaget klara av att bygga bort bostadskrisen behöver vi många fler. Det är en stor utmaning både för oss men också för regeringen säger Mats Åkerlind, tf vd Sveriges Bygginstrumenter.

Inspel Sveriges Bygginstrumenter gett till regeringen

Högskola/Universitet

Rikta resurser till utbildningar inom högskolan som är kritiska för samhällsbyggnaden:

- Högskoleingenjör bygg, särskilt de med inriktningar mot produktion och anläggning
- Lantmästarutbildningar

Säkerställ samverkan i form av branschråd mellan högre bygginriktad utbildning och branschen.

Yrkehögskolan

Öronmärk medel för YH-utbildning inom samhällsbyggnad och byggt teknik

Yrkesutbildning i gymnasieskolan

Se till att yrkesvux kan etableras inom de bygginriktade yrkesprogrammen (Bygg- och anläggning, El och energi samt VVS och fastighet).

Starta om gymnasial lärling och skapa förutsättningar för en äkta lärlingsmodell med stort branschinflytande över utbildningen. Dagens verksamhet med gymnasial lärling riskerar att sänka branschens etablerade lärlingsmodell.

Arbetsförmedlingen

Låt Arbetsförmedlingen ”öronmärka” personal som har branschkunskap.

Förbättra verifieringen av den kompetens som arbetssökande uppger ha i Arbetsförmedlingens register.

Förbättra och förenkla valideringar av personer som inte har en erkända kvalifikationer.

I kalendern finns både ”öppna” aktiviteter men även olika större gruppers mö-

ten där BEF deltar eller externa kurser, detta som en allmän information.

September

21 BEF Region möte Norr

Senaste information om olika aktiviteter se

www.bef.nu

NYA PARTNERS

Mech Bergkompetens AB

Varmt Välkomna!

SMT i Bålsta AB *har bytt namn till*

SMT Sweden AB

Levererar lönsamhet till kunden

Servicevänlig & hög tillgänglighet

Kundanpassad konstruktion

LIFA

Bergbör Produkter

Tel: 023 790 560
www.Lifa.se

Bergsprängning på Facebook

Nu har BEF tagit steget ut i cyberrymden på riktigt för att komma ännu ett steg närmare våra medlemmar. Facebook är idag världens största community, så det är klart det måste finnas en naturlig samlingspunkt för alla bergsprängare. BEF har därför en egen sida dit alla som har Facebook kan gå och mingla, diskutera bergsprängning och träffa kollegor inom branschen. Sök på Bergsprängnings Entreprenörernas Förening eller gå in på www.facebook.com/sprangning och tryck sedan på gilla-knappen så kommer ni ha möjlighet att själva skriva inlägg, kommentarer osv.

Varmt välkomna!

OBS! BEF utbildning finns även på Twitter

"Passiv" medlem

På begäran av flera medlemmar som sålt sitt företag, gått i pension eller av anledning tillfälligt eller för alltid lämnat bergsprängningsbranschen men ändå vill ha en koll på vad som händer inför vi nu medlemsalternativet "Passiv medlem" (egentlig fel ord för man vill ju egentligen vara aktiv och veta vad

som händer). Medlemskapet innebär att man ex.vis får BEF-Nytt, inbjudningar till stämman och andra typer av möten. Däremot har man inte kvar sin rösträtt. Medlemsavgiften blir 800 kr/år

Intresserade kontakta BEFs kontor.

VISA ERT MEDLEMSKAP – Ger konkurrensfördelar

En undersökning visar att både Proffsbeställare och privatkunder ser en stor fördel i att en entreprenör/hantverkare är medlem i en branschförening.

Därför våga synas. Visa BEF – loggan på brevpapper, fakturor, anbud, maskiner, hemsida mm.

Behöver ni dekaler, digitala loggor, råd eller praktisk hjälp. Ring kontoret så ordnar vi det.

Åter i lager

Köp flaggor – profilera BEF

Nu har äntligen de nya flaggorna kommit, denna gång med en auktorisationslogga. Det hjälper till att profilera BEF och Auktoriserad Bergsprängare. Använd den flitigt vid postning inför sprängning. Se gärna vad AFS 2007:1 Sprängarbete skriver i 37 § om utrymning, bevakning och initiering.

Flaggorna säljs till självkostnadspris á 160 kr styck exkl moms. Maila beställningen till roland@bef.nu eller ring kontoret 08-36 36 14.

Enkäter är inte lätt

Efter ett styrelsebeslut med ambitionen att få veta vad våra medlemsföretag tycker om BEF både mer generellt och i olika sakfrågor så genomfördes en webb enkät under hösten.

Vi var väl medvetna om svårigheten att få stressade företagare att sätta sig framför datorn en kvart inte skulle vara helt lätt men det fanns ett hopp att man tyckte det var viktigt att nu när möjligheten gavs ge sin synpunkt.

Tyvärr besannats farhågorna, efter flera påminnelser blev svarsfrekvensen ca 35 %.

Experterna på denna typ av undersökningar brukar säga att dom som svarar är dels dom som är riktigt missnöjda och dels dom som är väldigt nöjda. Dom som tycker att det mesta är någorlunda ok brukar inte svara.

Utifrån ovan kunskap kan vi säga på en 1 till 5 skala hamnar vi totalt på ca 3,8 vilket väl får betecknas som godkänt men också indikerar en viss förbättringspotential. I enkäten fick vi också en del intressanta kommentarer att jobba med.

Vi återkommer angående enkäten på föreningsstämman och Regionmötena.

”Det finns tre sorters lögn: lögn, förbannad lögn och statistik.”

Bergsprängarnas självklara försäkringslösning

Mer information på hemsidan eller kontakta Tomas Bennetoft 0510-272 34. tomas.bennetoft@if.se

BEF-NYTT som digital bladdertidning på nätet

Från och med detta nummer finns BEF-NYTT även på nätet som bladdertidning via hemsidan. Man läser således som vanligt.

Tipsa eller länka till dem ni vill ska

läsa tidningen. Exempelvis beställare och ännu ej medlemmar eller läs själva i pad-dan.

Våra annonsörer får också ännu bättre spridning av sina annonser.

TEKNIK

Ingen tvekan längre - automation vinner terräng

Det finns flera anledningar till det stora intresset för automation hos skivorna i gruvbranschen. En av anledningarna är givetvis den ökade säkerheten när färre personer behöver vara verkamma i farliga miljöer. Dessutom kan man utnyttja automation för att optimera gravberytningen, genom att till exempel arbeta över skilfjaskar och under sprängning.

Med en optimering ökar också produktiviteten, eftersom det går att få ut mer av sin utrustning, säger Mattias Pettersson, produktchef på Atlas Copco Rock Drill. När maskinen samtidigt går med att de lättillgängliga malningsplanerna börjar ta slut. Krävs det att grävningen sker i farliga och mer svårarbetade miljöer.

Ytterligare en anledning till att vi ser ett ögat efter automation just nu är att det föred på senaste tid som det har kommit flera infrastruktur-tur i gruvorna. För tio år sedan var det knappt någon som trodde att trådlöst LAN skulle fungera i underjordsgruvorna. Nu är det en självklarhet – och de flesta applikationer inom automation kräver tillgång till ett nätverk.

Även om intresset är stort, innebär under senaste Euro Mine

Expo-mässan i Skellefteå, så finns det på många håll en skepsis mot den nya tekniken, konstaterar Mattias Pettersson.

Det är en vanlig, mänsklig reaktion att man är lite osäker för vad det nya ska innebära. Så har det varit vid varje teknisk tillfälle. Men idag är det inte något som skulle vilja backa tillbaka till exempelvis gamla tiders handdrivna bormaskiner.

Det finns tre huvudsakliga skäl till dagens automatiserade, vocking, maskiners funktioner: operatörens arbetsituation respektive utrustning och integrering av data.

Det finns mycket att göra med maskinens funktioner, egentligen är det bara fantasin – och utvecklingskostnaden – som sätter gränser. Alla nya maskiner har i alla fall ett datererat kontrollsystem som möjliggör många automationsfunktioner, så att det blir lättare för operatören att arbeta mer effektivt.

Dessutom kan operatörerna flyttas till längre från maskinerna tack vare automation.

Han eller hon kan till exempel stå 50 meter bort, i stället för att behöva vara där det är risk för ras. Men operatören kan mycket väl

vara ännu längre bort. I Chile har de kort ett system där operatören står 80 kilometer från gruvan och körde – det framkallade har bra som helst, säger Mattias Pettersson.

Till sist, när det gäller utrustning av data, finns det otroligt mycket att vinna på att se i realtid vad maskinerna gör.

På det sättet går det att göra stora logistikförändringar och vinna mycket produktivitet och tillgänglighet.

En operatör – flera maskiner – bättre effektivitet

I början av 1900-talet kunde en operatör komma upp i 5 bormeter/nermetre. I dag ligger kapaciteten på 450 bormeter/nermetre – med en maskin. Med automation kan kapaciteten fördubblas – till att börja med – genom att en operatör sköter två maskiner. Senare i år kommer Atlas Copco att presentera ett system för multi-machine control även för lastare, där en operatör hanterar flera maskiner parallellt. Efterseem lastarna är semiautomatiska – så finns det i dag en praktisk gräns för hur många lastare en operatör kan kontrollera.

HÄNT

Strategimöte

Totalt har styrelsen 6 möten per år. Ett av mötena är ett strategimöte där man arbetar med mer långsiktiga frågor för föreningens och vår branschs utveckling. Det är frågor kring lönsamhet, personal, förening, påverkansarbete med beställare, leverantörer och myndigheter etc. Givetvis också Årskonferens! Bergsprängare där styrelsen arbetar hårt för att få en större acceptans hos beställare och medlemmar.

För att få en övskild miljö hade styrelsen begivut sig till Dalarna Hotel Bellevue i Stockholm skärpigt. En 1900-talsvillan med hög tryckfaktor. Skulle till och med kunna betecknas som kritiskt i dessa positiva beteckningar.

Diskussionen var intensiv och många spännande idéer kom fram som förhoppningsvis kommer att förändra vår värld såväl kort som långsiktigt.

Besökningen förde till en form av en hämt (i fantasin) som sammankommit till Kymmenå, mer känd som Hems i August Strandbergs Hemsöborna.

Här fick styrelsen i varje partier kultur av vår kammars guide både allmänt och i synnerhet om August Strandberg. Såret stygt för stressade företagare med hög teknisk fokus. Berörande ord-

framtid finns samlat i VISKON 2017 som kommer all liksom upp på hemsidan. Kom gärna med synpunkter, antingen direkt eller på våra olika möten.

Senior advisor board

För att få hjälp med strategiskt viktig långsiktiga frågor har styrelsen lagt ihop av en grupp "Lunga"

BEF:are med lång kännedom om svensk bransch som BEF.

Klas Unger (sammanhållande) och Wilgan Carlsson är också förordade. Strategier måste en person komma ut till gruppen.

Ännu ej medlem – tänk till

Lars Kvamvik, Värnamo Sprängtjänst AB

BEF är den enda organisation som arbetar med målsättningen att förbättra villkoren för berg-sprängningsentreprenörer. Vi gör det med upplysning/lobbying och utbildning samt i samverkan med övriga intresseorganisationer inom branschen. Föreningen arbetar såväl med ”kortsiktiga” frågor och förmåner som långsiktiga frågor som ytterst rör vår överlevnad. Ett medlemskap ger stora möjligheter att påverka vår framtid något som både får ses som en stor möjlighet och kanske också en skyldighet mot nästa generations bergsprängare.

Därför; Stå inte utanför, ta en del av ansvaret, ansök om medlemskap i BEF.

*BEF behöver Dig
– Du behöver BEF*

Har du problem eller frågor inom teknik, ekonomi, juridik, arbetsrätt, utbildning, lagar/förordningar osv. så är du välkommen att kontakta oss genom att ringa 08- 36 36 14 eller maila info@bef.nu.

Vi kanske inte har svaret direkt men tar fram det och kommer tillbaka eller sänder dig vidare till någon av våra duktiga rådgivare. Som medlem har du rätt till kortare rådgivning gratis av våra rådgivare som tillhör de ledande inom respektive område.

Entreprenadjuridik – Allmän Juridik

Magnus Wollsen, WA-Wollsen,
Albinsson Advokatbyrå
Tel: 0700-92 00 64.
magnus.wollsen@wa-advokat.se

BEF har avtal med advokat firman WA-Wollsen Albinsson Advokatbyrå angående medlemservice inom entreprenadjuridik, affärsjuridik och skattefrågor. Vår kontaktperson är Magnus Wollsen med stor erfarenhet från bygg- och anläggningsbranschen med klienter ifrån UE-leden och BEF:s rådgivare i över 10 år.

Dolor

Jan Johansson
BEF / Voglers Svrige AB
Tel : 0708-99 91 54
voglers@voglers.se

Jan har dolor som sin specialitet. Undervisar i BEF Utbildning och har varit sakkunnig i flera utredningar. Samt givetvis gedigen praktisk kunskap från sin egen verksamhet.

Hålinmätning

Bergknallen Konsult AB
Tel: 070- 277 67 87
Borr & Sond Kvalitetssäkring AB
Tel: 073-705 42 72

De två första hålrader på pallar över tio meter ska hålinmätas. För information om hålinmätning med kvalitet rekommenderar BEF ovanstående partners.

EXII/III-fordon, Säkerhetsrådgivare

Per Wilny, Farligt Gods Hjälpen AB
Tel: 070-547 30 40.
pelle@fgh.nu

Per har mästerlig koll på transporter och fordon. Vid transport- och fordonsfrågor ger Per svar. Han är även säkerhetsrådgivare som krävs vid transporter över 1000 riskpoäng.

AMA – Systemet Göran Kers – Kerskonsult AB

Göran Kers
Tel: 070-521 54 69
goran@kerskonsult.se

Göran har mångsidig praktisk och tekniska kompetens från sina många år som entreprenör och konsult i anläggningsbranschen. Han har lång erfarenhet av AMA-systemet och Trafikverkets tekniska bestämmelser samt har deltagit i utvecklingen av Trafikverkets system för beskrivning av totalentreprenader. Upphandling, tolkning av förfragningsunderlag, kostnadsregleringar av entreprenader och kalkylering är hans specialområden.

Arbetsmiljö

Arbetsmiljö Borrnig och sprängning

Åke Ahlgren
Tel:070-515 80 24
ake.ahlgren@comhem.se

Åke har ett förflutet i Bygghälsan där han jobbade i drygt 10 år som skyddsing.

Han har ett praktiskt förhållningssätt till arbetsmiljö. Handhar också arbetsmiljö i vår utbildning för "Auktoriserad bergsprängare". "Arbetsmiljöfrågor skall lösas nära produktionen är Åkes motto"

Riskhantering, SAM

Göran Österdahl,
2 Ge Verksamhets- och Kvalitetsutveckling
Tel: 070-415 85 12,
sveaborg.2ge@hotmail.com

Göran Österdahl har utvecklat en metod för riskhantering att användas i samband med planering av borrhings- och sprängningsarbeten.

Därutöver utarbetat dels ett planverk som är anpassat till ISO standards för kvalitets- och miljöledningssystem samt dels en plan för Systematiskt Arbetsmiljöarbete.

Box 614, 175 26 Järfälla
(Ynglingavägen 1-3)
Tel: 08-36 36 14, Fax: 08-580 121 50
Mail: info@bef.nu, Webb: www.bef.nu

Sommaren är här

Hur den blir vädermässigt kan ingen styra över. Däremot kan vi i viss grad styra över hur vi nyttjar sommaren. Visst är det lite klivet, på våra breddgrader är sommarhalvåret bästa byggtiden och det är då vi också ska ha semester. Med dagens pressade byggtider stänger man inte heller alla byggen och det är vanligt att anläggarna (dit vi sprängare hör) får jobba på byggsemestern så att husbyggarna kan starta upp då man kommer tillbaka.

Men även en bergsprängare måste unna sig lite semester, för sin egen skull och inte minst för familjens.

Försök tänka på det.

**Och så den traditionella re-
prisen som på ett suveränt sätt
fångar den svenska sommaren.**

Sommaren är kort
Det mesta regnar bort
Men nu är den här
Så ta för dig
Solen skiner idag
Hösten kommer snart
Det går med vindens fart
Så lyssna på mig
Solen skiner kanske bara idag

(Tomas Ledin)

TIDNINGEN FÖR BEF-MEDLEMMAR OCH BRANSCHINTRESSENTER

Utgivare

Bergsprängningsentreprenörerna
i Sverige Ekonomiska förening, BEF.

Adress

Box 614
175 26 Järfälla
(Ynglingavägen 1-3)
Telefon 08-36 36 14
Fax 08-580 12150
Mail: info@bef.nu
webb: www.bef.nu

Redaktör och Ansvarig utgivare

Roland Netterlind
roland@bef.nu

Prenumeratation

Tidningen finanseras av BEF och annonsintäkter. De som önskar prenumerera eller ett enstaka exemplar, maila till BEF.

Annonser

En annons i BEF-Nytt läses av mer än tusen beslutsfattare inom bergsprängningsbranschen.

För information och bokning, kontakta BEF enligt ovan.

Citera gärna BEF-Nytt, men källa ska anges.

ISSN 2000-9161

Orica, världens ledande sprängmedelsleverantör

Uni tronic™ 600 elektroniskt tändsystem är utvecklat för stenbrott och anläggningsarbeten såväl som för mindre ovanjordsgruvor .

Uni tronic™ 600 är systemet som är kostnadseffektivt, enkelt att använda och medför betydande framsteg inom bergsprängning.

Orica Sweden AB

Gyttorp

713 82 Nora

Tel. 0587-85000

Fax 0587-253 45

info.gyse@orica.com

www.orica.se

uni tronic™ 600
Electronic Blasting System

 ORICA

Kvalitetsstämpel

Bergsprängnings Entreprenörernas Förening

Bergsprängningen omgärdas med flera lagar, regler och förordningar än någon annan del av byggsektorn och det med rätta. Misstag som okunnighet och slarv kan få förödande konsekvenser.

Genom branschorganisationen **BergsprängningsEntreprenörernas Förening** supportras och utbildas medlemsföretagen (ca 100 st som står för 85% av ovanjordssprängningen i Sverige) inom säkerhet,

lagar och förordningar, teknisk utveckling, Kvalitet & Miljö.

Medlemsföretagen förbinder sig att följa föreningens riktlinjer inom dessa områden vilket ger trygghet för våra beställare.

Våra medlemmar

Södra Sverige

Adrianssons Bergentreprenad AB, Konga, 070 6507267
Almquist Bergsprängning AB, Mjölby, 070-6884166
Bergbolaget i Götaland AB, Nässjö, 0380-555260
G.S. Spräng & Konsult Arbeten, Asarum, 076-1602977
Hasslö Spräng & Markarbeten, Hasslö, 0733-723830
Huskvarna Terrängtjänst, Huskvarna, 0705-312140
Kalvsjöholmsbolaget AB, Kalv, 0325-51155
Källgren & Söner AB, Eksjö, 070-5098925
Liljegrens Entreprenad AB, Konga, 070-6507267
MJ Anläggning AB, Ryd, 070-5110900
Natzéns Sprängtjänst AB, Gnosjö, 070-8346820
P-O's Sprängtjänst & Söner AB, Boestad, 070-5238820
Sune Carlssons Åkeri AB, Nybro, 0470-77 44 00
Thorns Spräng & Betong HB, Virserum, 0495-30205
Voglers Sverige AB, Lidköping, 0510-86080
Värnamo Sprängtjänst AB, Gnosjö, 0705-690250

Mellan Sverige

Andersson & Rask Åkeri AB, Hofors, 0290-296 00
Berg & Byggt teknik i Norberg AB, Norberg, 0223-217 30
Bergsprängaren Forsberg AB, Nyköping, 070-630 79 31
Bergsprängaren Olle Wärnquist, Odensbacken, 070-314 92 11
Björknäs Bergsprängning, Gräsmark, 070-232 08 80
Björn Fredin Sprängtjänst AB, Huddinge, 070-492 29 22
Björnsäter Berg & Transport AB, Mariestad, 070-572 38 41
Dala Spräng o Grävteknik AB, 076-112 30 92
Gustavs Hallstahammars Sprängtjänst AB, Hallstahammar, 0220-124 30
Hammarö Bergsprängning, Skoghall, 070-379 71 79
HMS Maskin AB, Åsarp, 0733-17 22 40
Holmsteds Stenteknik Borghamn, 0143-200 82
Magnusson & Pettersson AB, Lindesberg, 070-331 35 25
Mases Spräng & Mark AB, Rättvik, 070-584 17 42
Robbans Last & Trucktjänst AB, Söderköping, 070-556 20 41
Rotorschakt Bergshamra, 0176-26 03 05
Spräng & Mätkonsult i Nora AB, Nora, 0587-136 41
Spräng & Svetsmek, Tived, 070-240 77 18
Sten & Betongteknik i Katrineholm, Katrineholm, 070-867 01 53
Sten-Gunnar Karlsson, Ringarum, 070-523 10 47
Stensätter Maskin AB, Eskilstuna, 070-622 15 36
Tivens Berghantering, Tived 0761- 02 17 74
Uppländska Bergborrnings AB, Norrtälje, 0176-766 40
Öregrunds Bergsprängningstjänst, Öregrund, 073-655 03 57
Östervallskogs Allteknik AB, Töcksfors, 070-516 00 64

Stockholmsområdet

Berg och Anläggning i Stuvsta AB, Huddinge, 070-712 32 22
Bergsprängning Leif Larsson AB, Stockholm, 08-647 46 40
Bergsprängningsfirman KV Larsson sonson AB, Tumba, 070-535 25 75
Bladhs Sprängservice AB, Ösmo, 070-508 11 13
C. Skönerud Bergarbeten AB, Huddinge, 073-316 99 98
Danderyds Berghantering AB, Stockholm, 070-627 27 04
Dynamitgubben KB, Värmdö, 070-370 97 00
Enjis Bergsprängning AB, Åkersberga, 070-226 47 72

Frentab Entreprenad & Söner AB, Gustavsberg, 08-570 260 90
Hermans Maskin AB, Knivsta, 018-34 12 73
Ingarö Bergsprängning AB, Ingarö, 070-417 51 55
Magnus Schakt AB, Saltsjö-Boo, 070-729 43 68
Markströms Dyk & Sprängteknik AB, Rönninge, 070-291 65 69
Mälare Bergsprängning AB, Färentuna, 070-834 13 41
RG Bergkonsult AB, Värmdö, 070-999 42 49
Skullman Bergsprängning, Färentuna, 070-862 33 12
Svenska Bergschakt AB, Järfälla, 070-760 50 87
SW-Sprängtjänst, Märsta, 070-854 01 86
Trp & Markarbeten VM AB, Huddinge, 070-620 90 49
YB Sprängtjänst AB, Saltsjö-Boo, 070-931 41 64
Åkersberga Bergsprängning, Åkersberga, 070-491 13 11

Västra Sverige

Alingsås Sprängtjänst AB, Alingsås, 0703-333314
Andreasson Väg & Bygg AB, Angered, 070-3722595
ASV Spräng och Betonggolv, Örebro, 070-899 98 24
Christer Blooms Bergsprängning AB, Uddevalla, 070-3191114
Cullbergs Bergsprängning, Uddevalla, 0708 811174
Ducimus Blastning, Sjömarken, 070-403 06 01
Göteborgs Sprängteknik AB Göteborg, 0706-65 34 25
Hildings Bergsprängning AB, Gånghester, 033-256135
Klas Myremark Bergsprängning, Jörlanda, 070-3128622
Lisas Bergsprängning AB, Långås, 070-5931279
MP Entreprenad Service Borås AB, Borås, 070-6777078
Nitro Entreprenad AB, Göteborg, 0702-335660
Roger Sprängare, Brålanda, 0706-6553879
Svensk Maskinborrnig AB, Trollhättan, 0703-844742
Thorins Sprängnings AB, Onsala, 0705-728600
Uddevalla Bergsprängning AB, Uddevalla, 070-5570220

Norra Sverige

Bysses Bergsprängning, Ramsele, 070-370 45 18
GS Maskintjänst, Hammarstrand, 070-363 56 30
Kalle Sprängare, Bergsjö, 070-668 67 18
Kanonidé Bonässund, 070-649 90 36
Lindbergs Sprängtjänst & Pyroteknik AB, Örnsköldsvik, 070-211 31 55
Mek och Sprängtjänst, Matfors, 073-841 80 57
Modéns Bergsprängning Eft AB, Fagervik, 070-357 91 91
NCC Industry AB Sverige Nord, Umeå, 070-330 10 68
Norrbottnens Bergteknik AB, Luleå, 070-625 02 36
Rocab Berg AB, Skog, 070-600 00 70
Sollefteå Sprängtjänst AB, Sollefteå, 0620-163 50
Sprängarbeten i Trönedal AB, Söderhamn, 070-602 52 35
Stens Bergborrnig, Forsa, 070-372 99 77
Wallbergs Åkeri AB, Ljusdal, 0651-147 09
Västjämmlands Sprängtjänst, Undersåker, 073-982 63 52
Å.G Sprängare AB, Robertsfors, 070-555 24 89

Utland

Bergsprängaren Bo Jansén Jomala-Åland +35-8-405536123
Gulf Rock Group of Companies Sharjah U.A.E +971-6-5311195
Van Oord Rotterdam Netherlands +31-104478444
Voglers Eesti Ou Kunda +37-25145702

Aktivt stödjande Partners

Abesiktning Väst AB, AMV, Ansvarsbesiktning AB, Atlas Copco CMT Sweden AB, Austin Sverige AB, Bergs & Brukstidning, Bjerking AB, Brenntag Nordic AB, Cesium AB, CME AB, Datema, Desrock AB, EPC - Sverige AB, DsecAB, Etken Teknologi AB (Royex), Explosiv Utbildning AB, Farligt Gods Hjälpen, Forcit Sweden AB, FRÖLANDERS, Gruvteknik AB, Hundprofil, Impab AB, JEHANDER, KCEM, KRUTHANSSON AB, LIFA, MAXAM Metra Konsult AB, Mech Bergkompetens AB Mek och Sprängtjänst, Metron Miljökonsult AB, MT i Bålsta AB, NITREX SRL, Nitro Consult, NORAB, Orica Mining Services Scandinavia AB, RBT - Rockbreaker Tools AB, Rockplan Sweden AB, Royex / AB, RUBA GUMMI AB, Sandvik Mining and Construction Sverige AB, SMC AB, SMT Sweden AB, Sprängkonsult AB, Svensk Borrslip och Maskinkonsult AB, SVEVIA AB, SWEDEQ AB, Transtronic AB, UAB Metaloidas, Yara AB, ÅF Infrastruktur.

Säkerhet

Kvalitet

Miljö

www.bef.nu

BEF – det är vi som försätter berg

